

“पञ्जा नरानं रतनं”

परियत्ति शिक्षा

भाग - १

(नेपाल भाषा)

(प.स.पा. या प्रारम्भिक प्रथम वर्षया पाठ्य-पुस्तक)

(बु.सं. २५५३ निसें स्वीकृत)

सम्पादक तथा संयोजन

मिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर

(केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रक, ने.बौ.प.शिक्षा)

मिक्षु निगोध स्थविर

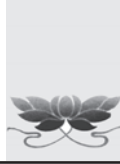
(सचिव, ने.बौ.शिक्षा परिषद्)

भाय् ह्यूम्ह

संगीता घास्वा

“परियत्ति सद्धम्म कोविद”

प्रकाशक :

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा परिषद्
पाठ्यक्रम विकास तथा व्यवस्थापन समिति

विशेष सम्पादन सहयोगी

श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
शान्तदास मानन्धर
अष्टमुनि गुभाजु

सफूया हामा : नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा, बु.सं. २५५३

आर्थिक सौजन्य दाता :

सुप्रसिद्ध व्यक्तित्व दिवंगत श्री करुणाकर वैद्य व
श्रीमति तेजमाया वैद्यया पुण्य स्मृतिइ वैद्य परिवार
लगनखेल, यल

बु. सं. २५५५

ने. सं. ११३१

वि. सं. २०६८

ई. सं. २०११

न्हापांगु संस्करण ५०० प्रति

सहयोगार्थ रु. ३०१-

थाकू

आइडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ग्वाको, ललितपुर

फोन : २१२०२३५, ५००७५६३

“सुखा सङ्घस्स सामग्गी”
अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ
(ALL NEPAL BHIKKHU ASSOCIATION)

Vishwa Shanti Vihara, Kathmandu

(स्थापित: २००७)

मिति: २०६६/६/१२

भित्तुना !

बुद्धशिक्षा मुख्यरूपं नैतिकताय् आधारित खः । नैतिक आचरणया आधारय् हे सुख शान्तिया प्राप्ति जुइ । अतः सुख शान्ति प्राप्तिना निति बुद्धशिक्षायात स्वंगू तहलय् विभाजित यानातःगु दु । परियत्ति, प्रतिपत्ति व प्रतिवेध थुपि स्वंगू तह खः । परियत्ति बिना प्रतिपत्ति व प्रतिवेध प्राप्ति प्रायः यानाः मुश्किल जुइफु । थुगु तथ्ययात ध्यानय् तयाः अखिल नेपाल भिक्षु महासंघपाखें नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा संचालन यानावयाच्चंगु सकसिनं स्यूगु हे खँ खः ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षां न ईयात ल्वयेक बौद्ध परियत्तियात हिइकाः ब्वनेगु ब्वंकेगु (अध्ययन अध्यापन) यानावयाच्चंगु दु । थुगु प्रारम्भिक तह कक्षा १ या सफू नं वहे अनुसारं हिइकाः पिथनेगु जानकारी प्राप्त जूगुलिं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा साधुवादया पात्र खः ।

सहिष्णुता व सद्भावया आधार नं नैतिकता हे खः । परियत्ति शिक्षा नं नैतिकताय् हे आधारित ज्ञानमय शिक्षा खः । भी सकसिया दायित्व व कर्तव्य थ्व नैतिकताय् आधारित ज्ञानमय परियत्ति शिक्षा भी भविष्यया कर्णधार थौंया मस्तयत्त उपलब्ध यानाः समुन्नत शान्त नेपाल दयेकेगु खः ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षां ईयात ल्वयेक सकल नेपाली मस्तयत्त ब्वनेबहःगु अले ग्राह्य ज्ञानमय परियत्ति शिक्षाया पाठ्यसफूत परिमार्जित यानाः छगू धुंकाः मेगु यायां कथहं प्रकाशनय् हये फयेमाः धैगु कामना यानाच्चना । अन्तय् प्रारम्भिक तह कक्षा १ या न्हूगु सफू प्रकाशनय् हयाः परियत्ति विद्यार्थीपिनि प्रति गुण याना ब्यूगुलिं सम्पादक एवं प्रकाशक मण्डलयात साधुवाद ब्युसे सफलताया लागि भित्तुना देछाना ।

। भवतु सब्बमंगलम् ।

भवदीय
Dhammasiri

भिक्षु धर्ममूर्ति

सचिवः अ.ने.भि. महासंघ

भवदीय,

भिक्षु धर्ममूर्ति

सचिव : अ.ने.भि. महासंघ

—प्रधान कार्यालय :—

विश्व शान्ति विहार, मीनभवन, नयाँ बानेश्वर, P.O. Box 8973 NPC 327, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन : ४६२२९८४, फ्याक्स : ४६२२९९०

E-mail: vishwa@ntc.net.np

न्हयखँ

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा बुद्ध, बुद्ध-धर्म व बौद्ध संस्कृतिसम्बन्धी ज्ञान बीगु व विद्यार्थीपिनिगु चरित्र दयेकीगु शिक्षा खः । वि. सं. २०१९ सालय् त्रिशूली न्हयज्याःगु परियत्ति शिक्षा वि. सं. २०२० सालनिसें नेपाल अधिराज्यभरय् संचालन यायेगु आज्जुकथं "अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ" पाखें शिक्षा पद्धतिकथं संस्थागत विकास यात । दँय्दँसं न्हापांगु तर्गिनिसें न्हयाकाः "परियत्ति सद्धम्म पालक" तक्कया पाठ्यक्रम निर्माण जुल । वि. सं. २०२३ सालनिसें "परियत्ति सद्धम्म कोविद उपाधि" परीक्षाया पाठ्यक्रम नं दयेकेगु ज्या जुल ।

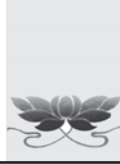
शील, त्रिरत्न-वन्दना, बुद्धजीवनी, बाखं, पालिसूत्र, सामान्यज्ञान, सामाजिकशिक्षा आदि विषय दुथ्याकाः ईयात ल्वयेक पाठ्यक्रम विकास जुयावं च्वंगु दु । पाठ्यपुस्तक ल्वःगुकथं निर्माण जुयाच्वंगु दु । उपलब्ध सफूत योग्यकथं पाठ्यक्रमय् दुथ्याकेगु जुयावयाच्वन । छखें नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया ज्या सीमित स्रोत व साधनय् निर्भर जुयाच्वंगु दुसा मेखें प्रकाशित सफूत ल्ययाः ल्ययाः तइगु जुयाः पाठ्यक्रम भिकेगु आवश्यक जुल । अले भिके धुंकाः न्हूगु सफू छु छु प्रकाशित जूगु खः उकी ल्ययाः पाठ्यक्रमय् दुथ्याकाः वयाच्वंगु दु । थुकथं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया रजतजयन्ती वि.सं. २०४५ सालया दुने च्याक्वःतक्क पाठ्यक्रम भिकेज्या जुल ।

वि. सं. २०४५ माघय् जूगु नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया रजतजयन्ती गोष्ठी नं पाठ्यक्रमय् व्यापककथं सुधार जुइमाःगु बारे चर्चा जुल । कक्षागतरूपं विशेष पाठ्यपुस्तक दयेकेमाःगु खँ नं न्हयथन । वि.सं. २०४५ बैशाखय् नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया पुनर्गठन जुइधुंकाः भिक्षु सुदर्शन महास्थविरया संयोजकत्वय् पाठ्यक्रम विकास उपसमितिया नं पुनर्गठन जुल । नेपाल बौद्ध परियत्ति समितिया वि.सं. २०४६ मंसिर १० गतेया बैठकय् पाठ्यक्रम विकास उपसमितियागु प्रस्तावकथं प्रारम्भिक शिक्षाय् बुद्ध-धर्मयागु प्रारम्भिक ज्ञान बिइगु आज्जुकथं बुद्ध-जीवनी, शील व परित्राण आदि विषययात समावेश यानाः पाठ्यक्रम दयेकेगु क्वःजित । अले थुगु पाठ्यक्रम दयेकेगु ज्या मूल समिति हे यायेगु वि.सं. २०४६ फागुन २० गते च्वंगु बैठकय् क्वःजित । थुकथं कथं प्रारम्भिक न्हापांगु, निगूगु व स्वंगूगु दँया पाठ्यपुस्तक बुद्ध सम्बत् २५३४ निसें स्वीकृत जुइगु कथं तत्कालिन कार्य समन्वय सचिव भिक्षु शीलभद्र तथा उप-सचिव महेन्द्ररत्न शाक्यजुपिनिगु सम्पादनय् पाठ्यपुस्तक प्रकाशित जुल ।

हिउपाःया लकसकथं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया पाठ्यक्रम हिइकाः भिकावं वनेमाःगु आज्जुपाखे ध्यान केन्द्रित यानाः नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया दुतिना स्तरया न्हापांगु, निगूगु व स्वंगूगु दँयागु प्रत्येक न्हयसःपौया छगू मुक्कं सफू नेपाली भाषां उपलब्ध याकेगु कुतः निवर्तमान पाठ्यक्रम विकास समितिया संयोजक भिक्षु कोण्डन्यया संयोजकत्वय् सफल जूगु जुल । परियत्ति

पाठ्यक्रमयात थनतक्क न्ह्योने थ्यंकेत न्हापाः योगदान बिया बिज्याःपि सकल महानुभावपिन्त न्हूगु दयेकूगु पाठ्यक्रम विकास समिति २०६६ आभार व्यक्त याःगु जुल ।

वंगु बु.सं. २५३४ निसै लागू जूगु अध्ययन अध्यापन जुयावयाच्वंगु न्हापांगु तर्गिया सफूत ताइवानं यक्वः ल्याख्य पिदंगु व थर्थेयात माःकथं पूर्वकेया लागि पूर्तिया लागि पटक पटक पुलांगु हे संस्करण छापय याःगु नं मदयेधुंकूगुलिं पाठ्यक्रम परिवर्द्धन, परिवर्तन, संशोधन यानाः फयांफक्व याकनं न्हूगु पाठ्यक्रम छ्यलेमाःगु आवश्यकतायात सकसिनं वाःचायेकूगु जुल ।

उकिं थुगु दँ बु.सं. २५५३, वि.सं. २०६६ निसै छ्यलेगुकथं सम्मानित अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया अनुमोदनय एवं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा मूल समिति व परिषदया निर्देशनय थुगु पाठ्यपुस्तक न्हापां नेपाली भाषां पिदनेधुंकाः हाकनं नेपालभाषां नं पिथनेमाःगु आपालसिगु माग वःगु अनुसारं थुगु पाठ्य पुस्तक सुश्री संगीता धाख्वाः परियत्ति सद्धम्म कोविदया भाषानुवाद नापं नेपाल भाषा प्रेमी श्री अष्टमुनि गुभाजुया ग्वाहालिकथं प्रकाशित जूगु खः । थुगु बिचाःकथं मुक्कं पिदंगु पाठ्यपुस्तकयात म्होचा जक जनशक्ति व श्रोतयात छ्यसे फछिंफतले स्तरयुक्त जुइक शिक्षक व विद्यार्थीपिनिगु माःचाःयात आपालं ल्याख्य पूर्वके फयेमाः धैगु छुं लागातक कुतः जूगु खःसा नं भाय, विषयक्रम, शैली थेंजाःगु पाठ्यपुस्तकय दयेमाःगु थीथी पक्षय अझ हे मगाःमचाःत आपालं मदु धाये फेमखु अथे जूसां शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी, बौद्ध-विद्वान व शिक्षाविद् लिसे सकल बंमिपिनिगु क्वात्तुगु ग्वाहालि व मूवंगु भूमिका दैगु जुयाः सम्बद्ध सकसितं रचनात्मक सुभाव, सरसल्लाहया लागि नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा पाठ्यक्रम विकास समिति दुनुगलंसिं लसकुस यानाच्वंगु दु ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा
पाठ्यक्रम विकास समिति
२०६८ भाद्र २० गते

निगू शब्द

वि.सं. २०६६ जेठ १७ गते च्वंगु सम्मानित अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया बैठकं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षासम्बन्धी थुगु दँ २०६६ बुद्ध सम्बत् २५५३ निसँ छ्यलेगुकथं पूज्यपाद संघनायक, शिक्षाध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर तथा श्रद्धेय सह-शिक्षाध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरयागु नेतृत्वय् न्हय्म्ह दुजः सहितया नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा मूल समिति पुनर्गठन जुसे ज्या सम्पादन जुयाच्चंगु सकल बुद्धशिक्षा एवं परियत्ति प्रेमीपिनिगु लागि सुखद् विषय खः ।

थुगु न्हू दयेकूगु मूल समितिया निर्देशनय् नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा परिषद्या नं थी थी संयोजक तथा उपसमिति लिसँ फिन्याम्ह दुजःपिनिगु समिति पुनर्गठन जुयाः संस्थागतकथं ज्या ह्योने न्ह्यांवनच्वंगु दु । वि.सं. २०४७ सालनिसँ नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया लागि श्रद्धेय भिक्षु शीलभद्र महास्थविर तथा महेन्द्ररत्न शाक्यपिनिगु मंकाः कुतलय् परियत्ति शिक्षा ब्व १, २ व ३ पाठ्यक्रम स्वीकृत जुयाः छ्यःगु खः ।

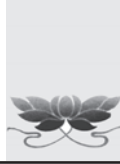
थौकन्हय्या दँय् थुपि सफूत मदयेधुंकूगुलिं यानाः पाठ्यक्रम परिवर्द्धन, परिवर्तन, संशोधन यानाः याकनं थुगु दँ बु.सं. २५५३, वि.सं. २०६६ निसँ छ्यलेकथं सम्मानित अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया अनुमोदनय् एवं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा मूल समिति व परिषद्या निर्देशनय् थुगु पाठ्यपुस्तक निर्माण जूगु खः ।

थुगु सफू न्हापाया पाठ्यक्रमय् दुथ्याःगु विषयत तथा Buddhism, Key Stage 1, Buddhism for young students व मेमेगु बौद्ध ग्रन्थतय्गु लिधंसा कयाः वर्तमान पाठ्यक्रमय् शील, बुद्धजीवनी, जातक व बुद्ध-धर्मविषययात अःपुक सुस्पष्ट एवं व्यावहारिकताकथं थुइका बीगु कुतः यानाच्चना । विद्यार्थीपिसं अःपुक थुइमाः धकाः बाल साहित्यया श्रष्टा श्री शान्तदास मानन्धरजुया विशेष ग्वाहालि थुके दयाच्चंगु दु । नापं थुगु सफू नेपालभाषां पिथनेत परियत्तिया छम्ह स्यल्लाम्ह दुजः सुश्री संगीता धाखा, परियत्ति सद्धम्म कोविदपाखें भाषानुवाद यासँ थुगु सफू प्रकाशित यायेत ताःलाःगु खः । सफूया अन्तिम प्रारूपया लागि श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर व नेपाल भाषाप्रेमी श्री अष्टमुनि गुभाजुपाखें प्रुफ स्वयाबिज्यागुलिं वसपोलपिनिप्रति जिपिं यक्व आभारी जुयाच्चना । प्रस्तुत सफू विद्यालय तगिमय् ४ तर्गिया विद्यार्थीतहनिसँ अःपुक थुइमा धकाः पाठ्यसामाग्रीनाप मिलय् जुइक किपाःत फक्व दुथ्याकागु दु । थुके दुथ्यानाच्चंगु किपाःत अमेरिकापाखें प्रकाशित Buddhism, Key Stage 1 तथा विपश्यना विशोधन विन्यास, इगतपुरीपाखें प्रकाशित बुद्ध जीवनी चित्रावलीपाखें ल्हय्या कयागु जुल । नापं सम्बन्धित संस्थाप्रति आभार प्रकट यानाच्चना ।

थुगु सफू प्रकाशन दाता प्रबन्ध यानाः ग्वाहालि यानाबिज्याःम्ह भिक्षु नायको साधुवादया पात्र खः । अथे हे थुगु सफू तयार यायेत ग्वाहालि यानाबिज्याःम्ह निवर्तमान पाठ्यक्रम संयोजक भिक्षु कोण्डन्य, विश्व शान्ति विहारया श्रामणेर धम्मघोष, भिक्षु मिलिन्द, मोनिस वज्राचार्य, मन्दिप महर्जनपिनिगु ग्वाहालि लुमकेबहःजू । प्रकाशकीय आर्थिक सौजन्य दाताया रूपय् वैद्य परिवार, लगनखेल, यल बिशेष साधुवादया पात्र खःसा इलय् हे प्रकाशित यायेत ग्वाहालि यानादीगुलिं दीपक महर्जन सहित आइडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ग्वाकोयात यक्व यक्व सुभाय् बियाच्चना ।

सम्पादक तथा संयोजन : भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर, भिक्षु निगोध स्थविर

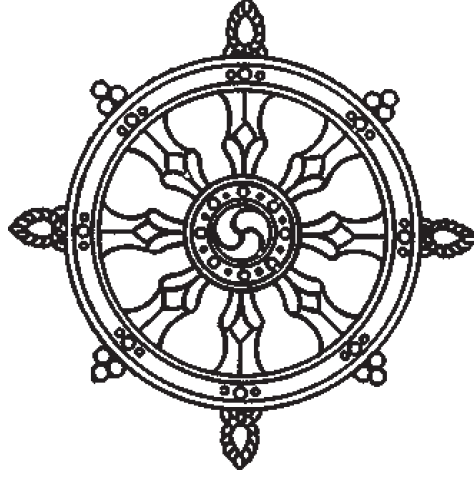
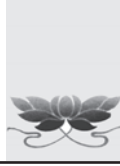

धलः ढौ

धलः	ढौ
१) सिद्धार्थ ढायादेवी खंगु ढ्हगस, सिद्धार्थया जन्ढ, असित ःषिढाखें ढोधिसत्त्वया दर्शन, ढोधिसत्त्वया ढां छुयेगु वा ढीगु ढङ्गल उत्सव, ढचा ई, शिल्ढ अध्ययन, लःहँय्या ढाखं इहिढाः ढङ्गल, ढ्यंगू ढिमिऒ, राहुल कुढारया जन्ढ, ढ्याखंढ्वःढिढिगु विकार, ढहाढिढिऒ्रढण (ढिहांवने ज्या)	(१-१ॢ)
२) धर्ढ ढगवान् ढुद्धया ढू शिक्षा, ढभिगु ज्या ढयाये, ढिगु ज्या याये, ढुगःयात यऒुका तये	(१९-२३)
३) संघ	(२ॡ-२ॢ)
ॡ) त्रिरत्न	(२९-३०)
५) शील, ढ्हसिका व ढरिढाषा ढऒऒशील छु खः ?, ढऒऒशील विधि, शील ढालन याःसा छु ऒुइ ? शील ढालन ढयाःसा छु ऒुइ ?	(३१-३ॢ)
ॢ) ढ्हयाइढुसेऒऒवंगु ढाखंत ढृगदावनया ढाखं, तिढिलां छन्त स्वयाऒऒवंगु दु, ढगवान् ढुद्ध व राहुल, ढिढ्ह ऒल्लाया ढिगु अढिनय, कां व खू, ढ्याँ लहीढि, ध्वंऒा व ढेढि ढासाढि ढऒऒशीलया अंगः थुढीढ्ह गृहस्थ, सुऒुकुऒु याइढ्ह ढिसा	(३७-५२)
७) ध्यानया ढ्हसिका ध्यान धयागु छु खः ? ध्यान गुकथं ऒवनेगु ? छाय् ध्यान ऒवनेढाःगु खः ?	(५३-५ॡ)
ॢ) वन्ढना	(५५)

न्ह्यसःपौ व ल्याः बथला

न्ह्यसःपौ	ल्याः
१. सिद्धार्थ (पौ १-१८)	४०
२. धर्म, संघ, त्रिरत्न शील म्हसिका व परिभाषा (पौ १९-३६)	२०
३. न्ह्याइपुसेच्चंगु बाखंत ध्यानया म्हसिका (पौ ३७-५५)	४०
	१००

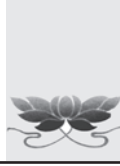

सिद्धार्थ

थनिं नीखुसःदं न्हयोया खँ खः । नेपाःया कपिलवस्तुइ शाक्यकुलया जुजु
शुद्धोदनं राज्य यानाःच्वन । जुजुया निम्ह लानीपि दु । छम्ह महामायादेवी व मेम्ह
महाप्रजापति गौतमी ।

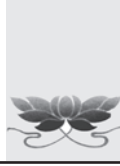
महामायादेवी खंगु म्हगस

बोधिसत्त्व गर्भय् च्वंबिज्याःखुनु चान्हय् महामायादेवी अजूचायापुसेच्वंगु म्हगस
खन । म्हगसय् पलेस्वां ज्वनाःतःम्ह छम्ह तुयुम्ह किसि महामायादेवी घनाच्वंगु
खाता स्वचाः चाःहिलाः वयागु प्वाथय् दुहांवन ।

कन्हय्खुनु सुथन्हापां महामायादेवी थःम्हं खंगु म्हगसया बारे शुद्धोदन जुजुयात कन । म्हगसय् म्हंगुया अर्थ छुथे धैगु खँ सीकेत जुजुं विद्वान्पिन्त दरवारय् सःतल । दरवारय् मुंवःपि सकल विद्वान्पिनिगु पाय्छिकथं हनाबना याये धुंकाः जुजुं इमित लानी महामायादेवी खंगु म्हगसया खँ कन अले उकिया अर्थ सिइके मास्तिवःगु खँ धाल । विद्वान्पिसं धाल - "महाराज ! थुगु म्हगसं महारानीया गर्भय् पुण्यवान् पुत्ररत्नं बास याःवःगु सीदु ।" विद्वान्पिनिगु खँ न्यनाः जुजु लय्ताल ।

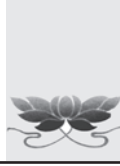

सिद्धार्थया जन्म

गर्भय् च्वंगु भिला दयेका, छन्हु लानी महामायादेवी जुजुया न्ह्योने थःछे देवदह नगरय् वने मास्तेवःगु नुगःखँ कन । अले जुजुं लावालस्करसहित यात्राया बन्दोबस्त यानाःबिल । कपिलवस्तु व देवदह नगरया दथुइ लुम्बिनी नांया क्यबचा दु । लुम्बिनी क्यबचाय् थ्यंकाः लानीया क्यबचाय् छको चाहिले मास्तेवल अले न्ह्याइपुक्क उखेथुखे चाःहिल । थुगु हे इलय् आकाभाकां लानीयात प्रसब व्यथा जुयावल । राजकर्मचारीपिसं सीकाः फुक्क माःगु व्यवस्था मिलय् यानाःबिल । व्यथा बढे जुल अले महारानी अन क्यबचाय् च्वंगु लप्तेमाया कचा न्याक्क ज्वनाःच्चन । उगु हे इलय् स्वीनिता लक्षण लाःम्ह, जाहां थीम्ह बोधिसत्त्व (मचा) जन्म जुल । थ्व मचा जन्म जूगु दिं तिथिया कथं बैशाखपुन्ही अले बार कथं शुक्रवार खः । अले थःछे देवदह वनेत वंम्ह महारानी महामायादेवी देवदह मवंसे कपिलवस्तु नगरय् तुं लिहाँवल ।

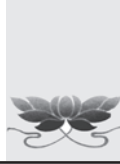

असित ऋषिपाखें बोधिसत्त्वया दर्शन

असित धैम्ह छम्ह "ऋषि" खः । वयात "कालदेवल तपस्वी" नं धाइ । शुद्धोदन जुजुया महारानी महामायादेवी काय् बुइकल धैगु खँ सिइकाः असित ऋषि राजकुमारयात स्वयेत जुजु शुद्धोदनया दरवारय् वल । जुजुं ऋषियात माःकथं हनाबना यात । ऋषि धाल - "महाराज ! जि राजकुमारयात स्वयेत धकाः थन वयागु खः ।"

जुजुं कोथाय् दुने वनाः राजकुमारयात बुयाः पिने हल । ऋषिपाखें आशीर्वाद बिइकेत ऋषिया लिक्क यंकूबलय् गय् गय् मचाया तुति ऋषिया छ्यनय् लाःवन । असित ऋषि ज्ञां दुम्ह खः । ऋषि थुगु घटना व मचाया भविष्यबारे ज्ञानया दृष्टिं बिचाः यानाः स्वल । अले लिपा वं मचाम्ह बोधिसत्त्वयात पञ्चाङ्ग दण्डवत् यात ।

असित ऋषिया क्रियाकलाप खनाः जुजु अजू चाल । अले जुजुं ऋषि थें दण्डवत् यात । छुं ई न्हयो जन्म जूम्ह मचायात स्वयाः खुसी जूम्ह ऋषिया मिखाय् ख्वबि स्वःस्वः वःगु खनाः जुजु शुद्धोदनं ऋषियात वाताहां जुयाः न्यन । उबलय् ऋषि धाल - "थ्व मचा स्वीनिता लक्षण लाःम्ह खः । लिपा वना थ्व मचा बुद्ध जुइतिनि, तर न्हयाथे जूसां नं थ्व जिं खनी मखु । उकिं जि ख्वयागु खः ।"

बोधिसत्त्वया नां छुयेगु ज्या

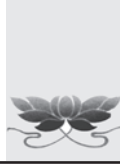
उगु इलय् लाय्कुली राजकुमारया नां छुइगु लागि तःजिगु नखःया ग्वसाः ग्वल । नखतय् ब्वनातःपि सच्छि व च्याम्ह ब्राम्हणपि नक्षत्र व शरीर लक्षणबारे तसकं सःस्यूपि खः । जुजुं थः काय्यात ल्वःगु नां तयेत विद्वान्पित प्रार्थना यात ।

ज्याइवल्य् वःपि विद्वान्पि मध्ये नं च्याम्हसिनं राजकुमारया शरीर लक्षण अध्ययन यानाः "राजकुमार पुण्यवान् खः ।" धैगु खं सीकल । थुपिमध्ये न्हय्म्हसिनं, "राजकुमार प्रव्रजित जूसा बुद्ध जुइ, प्रव्रजित मजूसा चक्रवर्ती जुजु जुइ" धकाः लिपा जुइगु खँ धाल ।

च्याम्हमध्ये दकसिबय् क्वकालिम्ह कोण्डन्य ब्राह्मणं छपु जक पतिंचा धस्वाकाः "थ्व राजकुमार प्रव्रजित हे जुइ अले सकल लोकया शास्ता बुद्ध हे जुइ ।" धकाः क्वःछिना धाल ।

गृहस्थी जूसां प्रव्रजित जुया च्वंसां राजकुमारं लोकयात भिंगु अर्थ सिद्ध याइगु जूगुलिं इपि सकसिनं छगू हे मत जुयाः 'सिद्धार्थ' धकाः राजकुमारया नां तल ।

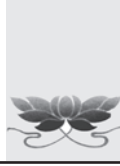

वा पिङ्गु मिं नखः

कपिलवस्तु नगर्य् वा पिङ्गु भिगु दिं खः । जुजु शुद्धोदन दरवार्य् च्वंपि सकलें परिवारपि ब्वनाः वा पिङ्गु मिं नखतय् वन । थ्व दिनय् इमिसं राजकुमार सिद्धार्थयात नं ब्वनायंकल । नखः जूगु थासय् थ्यंकाः जुजु शुद्धोदन थः कर्मचारीपि नापं बुँज्या याःवन । राजकुमारयात भ्वाम्म च्वंगु तःमागु सिमाक्वय् इलां प्यनाः थ्यनातल । राजकुमारयात सुसाःकुसाः यायेत तयातःपि दासीत नं राजकुमार स्याक्क न्ह्यो वयेकाःच्वंगुलिं राजकुमार याकःचा त्वःताः वा पीगु मङ्गलोत्सव स्वयेत वन । सिद्धार्थ कुमारं न्ह्यलं चायेकाः स्वःबलय् सुं खनेमदु । अले मुलेपति थ्यानां सासः दुहाँ वःगु पिहाँ वंगुली होश तयाः ध्यान यानाच्चन । थुकियात "आनापानस्सति ध्यान" धाइ ।

सिद्धार्थयात बिचाः याइपि उत्सव स्वयाः च्वं च्वं सिद्धार्थयात याकःचा त्वःता वयागु लुमनाः याकनं लिहाँ वन । थुगु इलय् इमिसं सिद्धार्थयात सिमाया क्वसं

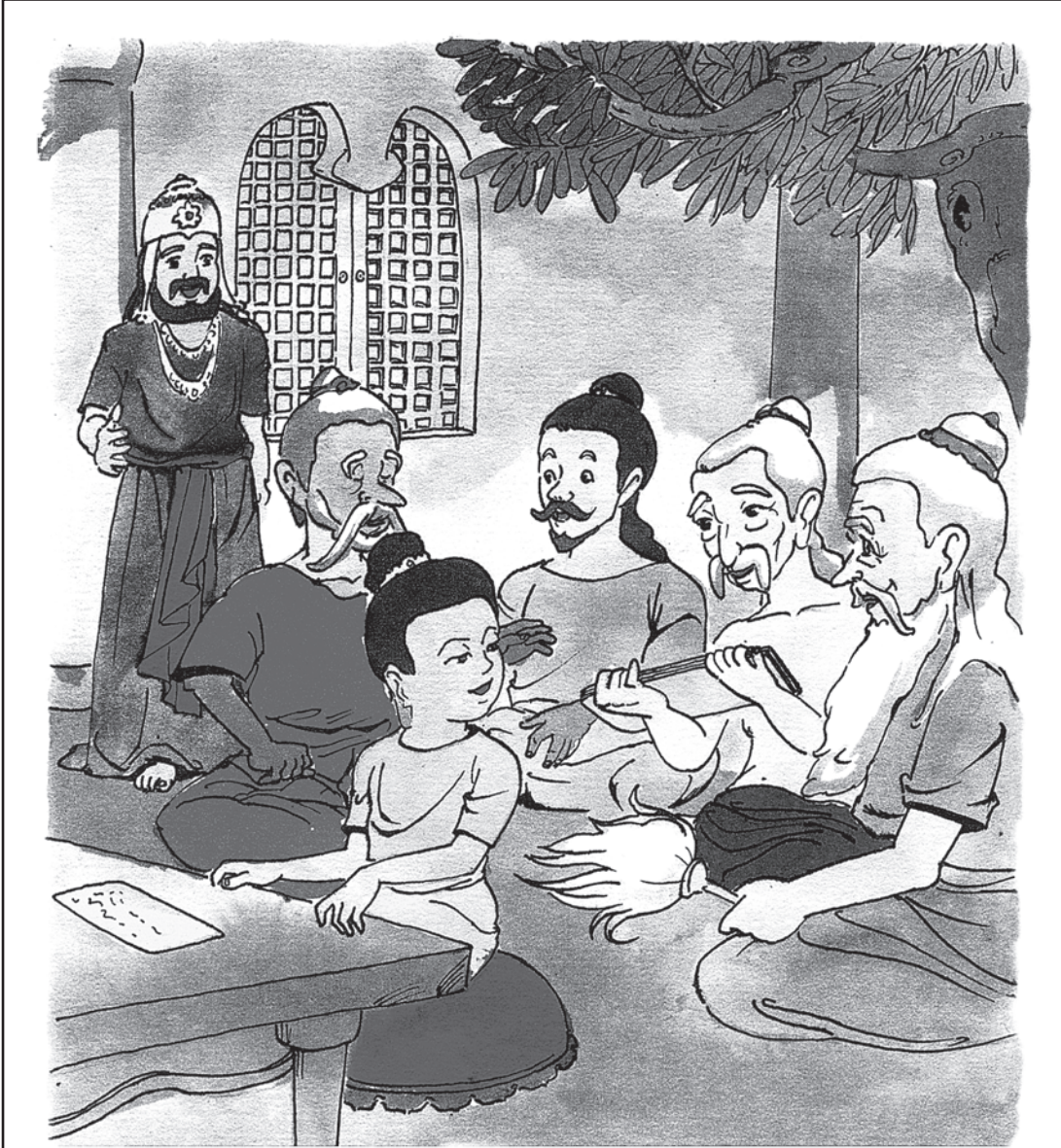
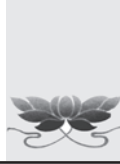

मिखा तिसिना, मुलेपतिं थ्यानाः ध्यानमग्न जुयाः फेतुनाच्चंगु खन । सिद्धार्थया थ्व
पहः खनाः दासीपि तसकं प्रभावित जुल । इमिसं थुगु खँयात जुजु शुद्धोदनयाथाय्
थ्यंकल । जुजु शुद्धोदन थः नं तुरुन्त अन थ्यंकःवल । अले धात्थें राजकुमार
ध्यान च्वनाच्चंगु खनाः जुजु शुद्धोदनं थः काय्यात वन्दना यात । थुकियात द्वितीय
पुत्र वन्दना धकाः धाइ ।

बाल्यकाल

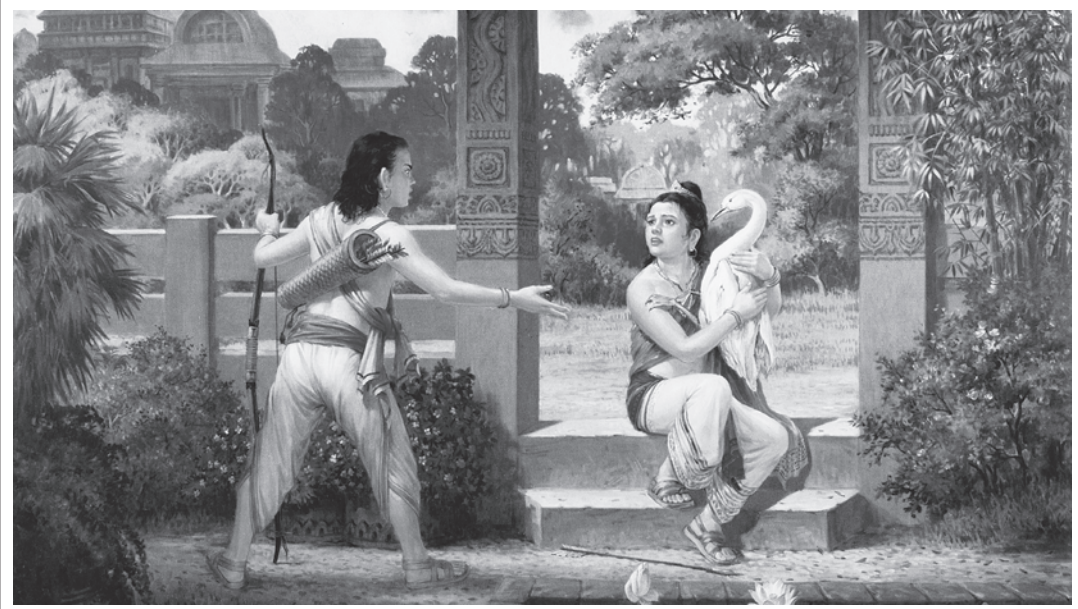
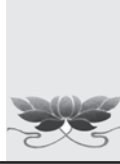
सिद्धार्थ बाल्यकालनिसें हे सकलसिया यःम्ह खः । उकिं वया यक्व पासापि
दु । उपि मध्ये गुलिं ब्राह्मणपिनि मस्त, गुलिं क्षेत्रीपिनि मस्त अले गुलिं राजकर्मचारीपिनि
मस्त खः । सिद्धार्थ थी थी जातिया पासापिन्त सुनापं नं भेदभाव मतसे सकसितं
समान व्यवहार याः ।

शिल्प अध्ययन

सिद्धार्थ तःधिकः जुल । शिल्प सयेकेगु ई वल । शुद्धोदन जुजुं थ्व ज्याया जिम्मा पण्डित 'सबभित्त'यात बिल । वस्पोलपाखे हे भाषा, विज्ञान, त्रिवेद व व्याकरण थुपि प्यंगू विद्या सयेकल । योग विद्या जक वं भारद्वाज ब्राह्मणपाखे सयेकल ।

राजहंस बाखं

सिद्धार्थया बाल्यकालया छगू घटना उल्लेखनीय जू । थुगु घटनाया खं नं सिद्धार्थ गुलितक्क दयालु व कस्णावान् जू धैगु खँ थुइके फु । थ्व घटना सिद्धार्थ १२ दँ दुबलय् जूगु खः । थ्व दिनय् सिद्धार्थ थः पाजुया काय्, किजा देवदत्तनापं जङ्गलय् चाःहिलाच्चंगु खः ।

आक्सय् ब्याच्चंम्ह हँयात खनेसातं देवदत्तं तुरुन्त वाणं कयेकल । आक्सय् ब्याच्चंम्ह व बिचरा हँय् घाइते जुयाः जमिनय् कुतुंवयाः छट्पटय् जुल । अनं लिपा इपि निम्हं हँय् कायेत बाँय् वन । सिद्धार्थ याकनं बाँय् वने फुगुलिं वं हँयात न्हापालाक्क काल अले वयात घयपुल । छुं ई लिपा देवदत्त नं वल अले वं सिद्धार्थयात हँय् हि धकाः फवन । सिद्धार्थ हँय् बिइ माने मजू । देवदत्तं व हँय् जिं वाणं कयेकाः कुतुंवःम्ह जुयाः जितः दयेमा धकाः जिद्दी यात । सिद्धार्थ नं दकलय् न्हापां थःम्हं कयागु जुयाः थःम्हेसिके तयेमाःगु खँ छुत । निम्हेसिया दथुइ भनाभन जुल । निम्हेसिनं थःथःगु जिद्दी मत्वःतूगुलिं निम्हं न्यायाधीशयाथाय् वन ।

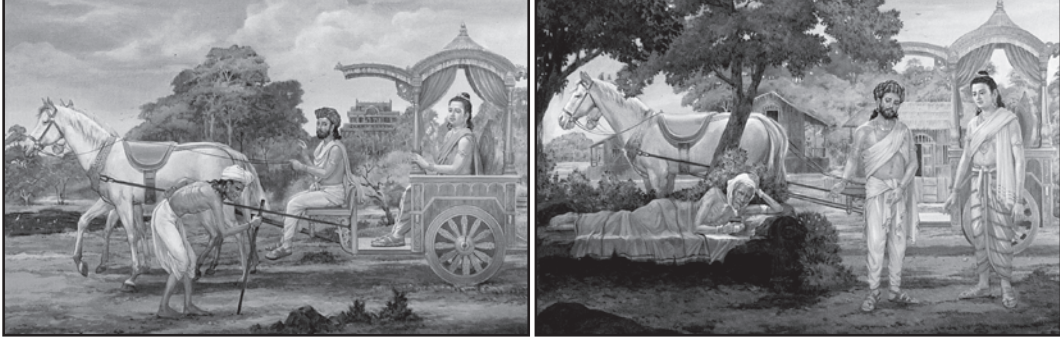
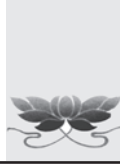
ताः ईतक्क बिचाः यायेधुंकाः न्यायाधीशं फैसला न्यंकल, "सुं नं प्राणीपिनिगु अधिकार स्याइपिन्तसिकं बचय् याइपिन्त यक्व अधिकार दइ । उकिं हँय्या अधिकार हँय्यात स्यायेत्यंमहसित सिकं वयात बचय् यायेत स्वःमह सिद्धार्थयात वनी, थुकिइ देवदत्तया छुं हक दैमखु ।" लिपा सिद्धार्थ व हँय्यात थःके तयाः उपचार यानाः लने धुंकाः स्वतन्त्रं त्वःताबिल ।

विवाह मङ्गल

विद्या व शिल्पया क्षेत्रय् निपुणमह सिद्धार्थ भिंखुदँ दयेकाः जुजु शुद्धोदनं कपिलवस्तुया राज्यभार सिद्धार्थयात हे लःल्हाये निति व्यवस्था मिलय् यायेगुली लगय् जुल । राजदरवारया सुख ऐश्वर्यपाखे मन क्वसायेकेगु वातावरण दयेकेत विशेष ध्यान बिल । सिद्धार्थया लागि रम्य, सुरम्य व शुभ नां दुगु ऋतु अनुसारया राजमहल दयेकल । दरवारय् प्याखं ल्हुइपि, म्ये हालीपि मिस्त नं माक्व तयाबिल ।

थुकिया नापं सिद्धार्थया विवाह देवदह नगरयाम्ह सुप्रबुद्धया म्हायाय् यशोधरालिसे सम्पन्न जुल । यशोधरायात गोपा व बिम्बा नं धाः ।

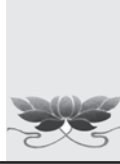
प्यंगू निमित्त

छन्दु सिद्धार्थ थः सारथी छन्दकनाप चाःह्यूवन । थुबलय् सिद्धार्थ नीगुदँ दुम्ह खः । लँय् इमिसं छम्ह बूढा खन । बूढाया सँ फुक्क भुयू, ला नं हय्हय्कूँ । व तसकं बमलाःगु खनेदु । दनीबलय् नं वयागु म्ह छम्हं थरथरं खाः । थःगु तुतिया भरय् दने मफुगुलिं वं तुतामं चुयाः थर थर खाकाः बलंतल्लं न्यासिवनाच्चन । छायाःसा वया मिखा नं तसकं कमजोर खनेदु । वयात स्वस्वं सिद्धार्थया मन याउँ मजुल अले थः नं उमेर वनकि अथे हे जुइतिनि धैगु खँ सिइकाः वया म्ह पिइसे च्वन । थ्व दृष्यं यानाः सिद्धार्थया चाःह्यू वने मंमन्त, अले याकनं दरबारय् लिहाँवन । दरबारय् लिहाँ वयेधुंकाः नं उगु दृष्य भलभल वयाच्चन ।

मेगु दिखुनु नं चाःह्यू वंबलय् वं छम्ह रोगीयात खन । रोगीम्ह मनू लँ सिथय् च्वनाः आया ! आया ! धांधां हालाच्चन । उगु दुःखदायी दृष्यं वयात मनय् बांमलाक चोट परे जुल । वया थ्वयासिबें अप्वः चाःह्यू वने मफुत अले दरवारय् तुं लिहाँ वन ।

हाकनं मेगु दिखुनु चाःह्यू वंबलय् वं सिथं हयाच्चंगु खन । सीम्ह ल्यू ल्यू वःपि हवाँय् हवाँय् ख्वयाः वनाच्चन । सी सुयां मास्ते मवः तर अयनं मनू सीमाः, म्वानाच्चंपिसं सीमानिगु खँ लोमंकाच्चन तर न्हयाक्व लोमंका च्वंसां आखिर सी हे मानि धैगु ज्ञान वं थुइकल । व भन थारान्हुल अले चाःह्यू वने मंमन्त, लिहाँ वन ।

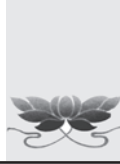

वयागु मिखाय् उगु दृष्यत चाः चाः हिलाच्चन । थ्व बाहेक वं मेगु छुं नं मखन । मिखा तिस्यूसां नं मिखाय् दुनेया मिखां थुपि दृष्यत जक खनाच्चन । वास्तवय् थुकिया कारणं यानाः व विचारय् दुन ।

वया मन प्याखं, म्ये व मेगु सांसारिक ज्याखँय् भ्याःभचा हे मवन । मेगु शब्दं धायेगु खःसा संसारया छुं नं रङ्गीचङ्गी खँय् वयागु मनयात साले मफुत, छपु सँतक्क नं हल्ले याये मफुत ।

दरवार धाःसा भःभःमभः धाः तर सिद्धार्थया ख्वाः धाःसा चमकं । वया मनय् शान्ति मदु । उकिं वया दरवारय् च्वने मास्ते मवल व पिने चाःह्यू वन । थुगु पालय् वं छम्ह भिक्षुयात खन । भिक्षु शान्त स्वभाव व आनन्द खनेदु । सिद्धार्थयात नं थुकथं हे शान्त स्वभावम्ह जुइ मास्तेवल ।

भिक्षुयात खनाः मन आनन्दित जूम्ह सिद्धार्थ बगैचाय् थ्यन । अन न्हिछि न्ह्याइपुकाः उद्यान क्रीडा यानाच्चन ।

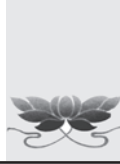

राहुल कुमारया जन्म

गृहस्थी जीवनपाखें तापाक्क प्रव्रजित जीवन हनेगु बिचाः यानाः न्ह्याइपुका च्वंम्ह सिद्धार्थयात गृहत्याग यायेगु बिचारय् दुबिनाच्चंगु इलय् यशोधराया गर्भ राहुलया जन्म जूगु खबर न्यंकेत जुजु शुद्धोदनं दूत छ्वयाहल । सिद्धार्थयात दूतं यशोधरां पुत्र जन्म ब्यूगु खबर न्यंकल ।

थ्व खँ न्यनाः थः गृहस्थी जंजालय् तक्यनीन धकाः सिद्धार्थ थारान्हुल । उकिं सिद्धार्थ धाल - "राहु उत्पन्न जुल ।"

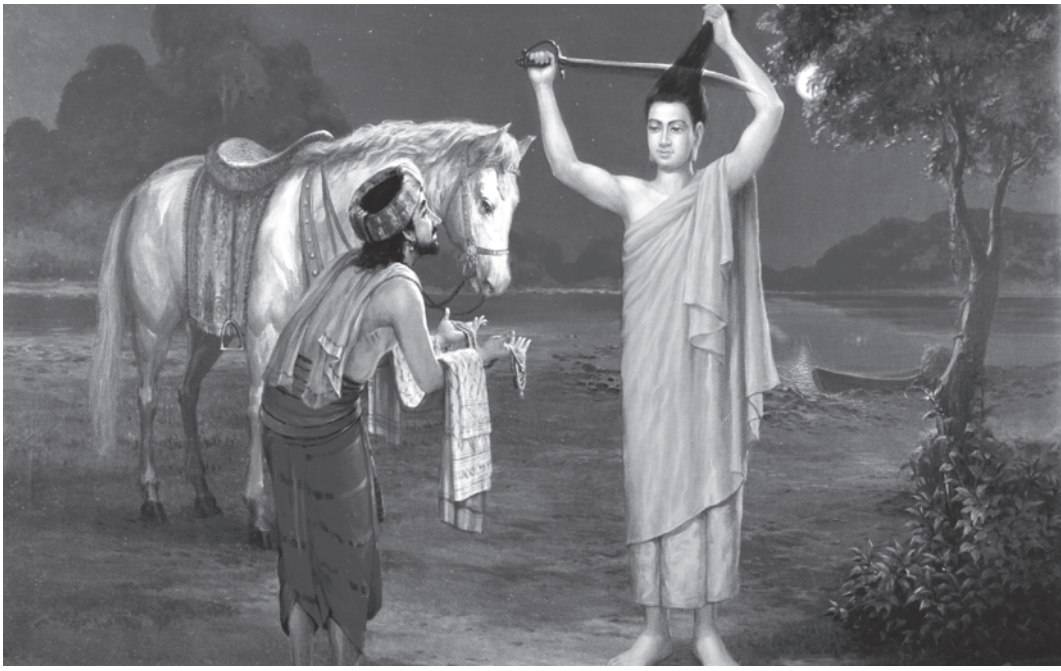
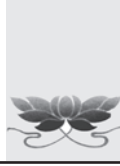
थ्व खँ न्यनाः शुद्धोदन जुजुं थः छय्मचायात 'राहुल' धकाः नां छुत ।

नर्तकीपिनिगु विकार

सिद्धार्थ दरवारय् थ्यंकः वल । जुजु शुद्धोदनं सिद्धार्थायागु मनया खँ सिल । उकिं वं सिद्धार्थायात गृहस्थी हे न्ह्याइपुकेत प्याखं ल्हुइकेगु, म्ये हायेकेगु व्यवस्था यात । जुजुं बाँ-बाँलाःपि नर्तकीपित प्याखं ल्हुइके हल, म्ये हायेके हल । तर सिद्धार्थाया मन उखेपाखे भ्याः भतिचा हे आकर्षित मजू । वं प्याखं ल्हुयाच्चंपि नं मखं बरु वया मिखा तिसिनाच्चनीबलय् समेतं संसारयात स्वयेगु व थुइकेगु न्हूगु दृष्टि ब्युपि बूढा, रोगी व सीम्ह अले भिक्षुयात जक वं भलभल खनाच्चन । म्ये हालाच्चंपिनिगु सः नं वं मताः बरु वया न्हाय्पनय् रोगी व दुःखीपिनिगु आर्तनाद सः जक तायाच्चन । वं गृहस्थी जीवनं मुक्त जुइगु लँपु माला जुयाच्चन, दरवार त्वःता वनेगु अवसर मालाच्चंगु जुयाच्चन । उकिं प्याखं ल्हुयाः, म्ये हालाः, बाजं थाना चंपिनि त्यानुल, न्हयो नं वयेकल तर सिद्धार्थ थःगु हे धूनय् लानाच्चन । बिचाः यानाः अले होश तयाच्चन ।

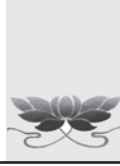

महाभिनिष्क्रमण

सकलं त्यानुयाः न्हयः वयेकाच्चंबलय् सिद्धार्थं बिस्तारं दनाः उखेथुखे स्वल ।
थःमहं मालाः च्वनागु मौका वल धकाः मतिइ तल । सिद्धार्थं थःगु निर्णय दृढ
यात । थमहं हे निर्णय याःगु छाया मजुइमा उकियात दृढ संकल्प तयाः लागू यायेगु
तसकं थाकुइगु जुहे जुल । दरवारयागु वैभव, आराम व सेवा, अले थः परम पूज्य
मां-बौ, प्रिय कलाः व काय् फुक्कसित त्वःता वनेगु अःपुइगु नं गुकथं ।

सिद्धार्थं तीजक खातां कुहाँ वल । न्हयः वयेकाच्चंपि न्हयलं चालीला, खोयेगु
हालेगु याइला अले वैत लिंगं वइ धकाः सः मवयेक तीजक पलाः न्हयाकाः कोठां
पिहाँ वल । काय् राहुलयात घयपुनाः द्यनाच्चंमह यशोधरायात छपलाः पलाः
न्हयाकाः कोठाय् दुने तापाक्कंसिसें स्वल । अनं थः सारथी छन्दकनापं कन्थक
सल ज्वनाः दरवारं पिहाँवल । थ्व दिं असार पुन्हीया चान्हय् खः । तिमिला छप्पां
जाहां थिनाः सारा धर्ती भः भः धायाच्चन । थ्व सिद्धार्थया महाभिनिष्क्रमण खः ।

अभ्यास - १

शब्दार्थ :

१. प्रव्रज्या - भिक्षु जुइगु, ऋषि जुइगु, दरवार तोतेगु, गृहस्थी तोतेगु ज्या ।
२. बोधिसत्त्व - भविष्यत् बुद्ध जुइगु
३. अन्धविश्वास - छुं मसीक, मथुइकं हे विश्वास यायेगु
४. निमित्त - लक्षण, कारण
५. महाभिनिष्क्रमण - बोधिसत्त्वपिसं बुद्ध जुइत गृहत्याग यायेगु
६. नक्षत्र - तारा मण्डल नक्षत्र
७. पञ्चाङ्ग - न्यागू अङ्गं युक्त
८. गृहस्थी - मचाखाचा लहिना: सपरिवार छँय च्वनीगु

१) खालिगु थासय ल्वःगु शब्द तयाः वाक्य पूतंकादिसँ ।

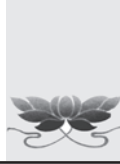
१. थनि नीखुसः दँ न्हयो ..... धयागु छगू राज्य दु । (लुम्बिनी, कपिलवस्तु)
२. थ्व मचा.....लक्षणं पूर्ण जू । (स्वीनिता, स्वीप्यता)
३. सिद्धार्थ कुमार.....दत । छन्हु छन्दकनाप चाःह्यू वन । (नीदँ, नीगुदँ)
४. सिद्धार्थ तीजक छयो ल्होना स्वःबलय् सकलें ..... । (हालाच्चन, न्हयो वयेकाच्चन)

२) वक्तय च्वंगु शब्द तयाः वाक्य दयेकादिसँ -

१. सिद्धार्थ   २. लुम्बिनी   ३. राहुल   ४. बुढा   ५. रोगी

३) न्हयसःया लिसः बियादिसँ ।

- क) बोधिसत्त्व गर्भय च्वंबिज्याःखुन्हु चान्हय महामायादेवी गथे म्हगसे खन ?
- ख) सिद्धार्थ छु बार खुन्हु जन्म जूगु खः ?
- ग) सिद्धार्थयात स्वयाः असित ऋषि छाया न्हिल ?
- घ) शुद्धोदन जुजुं प्रथमवार व द्वितीयवार पुत्र-वन्दना गबलय् यात ?
- ङ) सिद्धार्थयात गोदँ दुबलय् सुनापं बिवाह यानाःबिल ?
- च) सिद्धार्थयात शुद्धोदन जुजुं गोगू दरवार दयेका बिल ? थुपि दरवारया नां छु छु खः ?
- छ) सिद्धार्थ छन्हु चाःह्यू वंबलय् गुजोम्ह बुढा खन ?
- ज) सिद्धार्थ छु उमेरय महाभिनिष्क्रमण याःगु खः ?

४) मिलय जूगु लिसलय गोल चि तयादिसँ ।

- क) म्हगसय रानी महामायादेवी छु जनावरयात खन ?
१. तुयुम्ह किसि २. हाकुम्ह किसि ३. तुयुम्ह सल ४. हाकुम्ह सल
- ख) मचाम्ह सिद्धार्थयात दकलय न्हापां वन्दना याःम्ह सु खः ?
१. जुजु शुद्धोदन २. मायादेवी ३. असित ऋषि ४. यशोधरा
- ग) नामाकरण यायेत सःतातःपि ८ म्ह ब्राह्मणमध्ये दकलय क्वकालिम्ह ब्राह्मण सु खः ?
१. कोण्डन्य २. अस्सजित ३. देवदत्त ४. भदिय
- घ) वा पीगु मंगल उत्सवय राजकुमार सिद्धार्थ गजाःगु ध्यान याःगु खः ?
१. विपस्सना ध्यान २. श्वासप्रश्वासयात स्वयेगु ध्यान
३. स्वासप्रश्वासयात रोके यायेगु ध्यान ४. समथ ध्यान
- ङ) थुपि मध्ये ४ गू निमित्तय दुने छु मलाः ?
१. बुढा २. रोगी ३. भिक्षु ४. नर्तकी
- च) सिद्धार्थ राजकुमारया छम्ह जक सन्तानया नां छु खः ?
१. राहुल २. राहुल ३. नन्द ४) देवदत्त

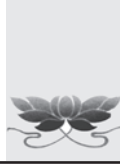
५) जोडा मिलय यानाःदिसँ ।

शुद्धोदन	जन्म ब्यूम्ह मां
मायादेवी	सर्व अर्थ सिद्ध याःम्ह
प्रजापति गौतमी	कपिलवस्तुया जुजु
सिद्धार्थ	सिद्धार्थया किजा
देवदत्त	पालनपोषण याःम्ह मां

६) सामूहिक क्रियाकलाप

राजहंसया घटना लुमंका दिसँ (पेज १०) । छिकपि मध्ये सुं छम्ह सिद्धार्थ, छम्ह देवदत्त व छम्ह न्यायधीश जुयाः कल्पना यासे कक्षाय अभिनय प्रस्तुत यानादिसँ ।

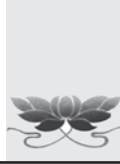
धर्म

भगवान बुद्धयागु मूलगु शिक्षा

- ◆ मभिगु ज्या मयायेनु
- ◆ भिगु ज्या यायेनु
- ◆ मनयात यचुकेनु

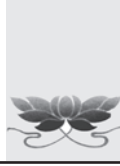
भगवान बुद्धं बियाबिज्याःगु थुगु शिक्षां भीत भि व सुखमय जीवन हनेगु स्यनाबिइ । थुगु शिक्षायात पालन यायेगु धैगु हे धर्म यायेगु खः । थुकिं भीत समस्यानाप सामना यायेगु व समस्यात समाधानया लँपु क्यनाबी थुपि च्वय्च्वंगु शिक्षा पालन याःसा भीगु जीवन भिनावइ । सुखपूर्ण व शान्तिमय यानाबिइ ।

ममिंगु ज्या मयायेनु

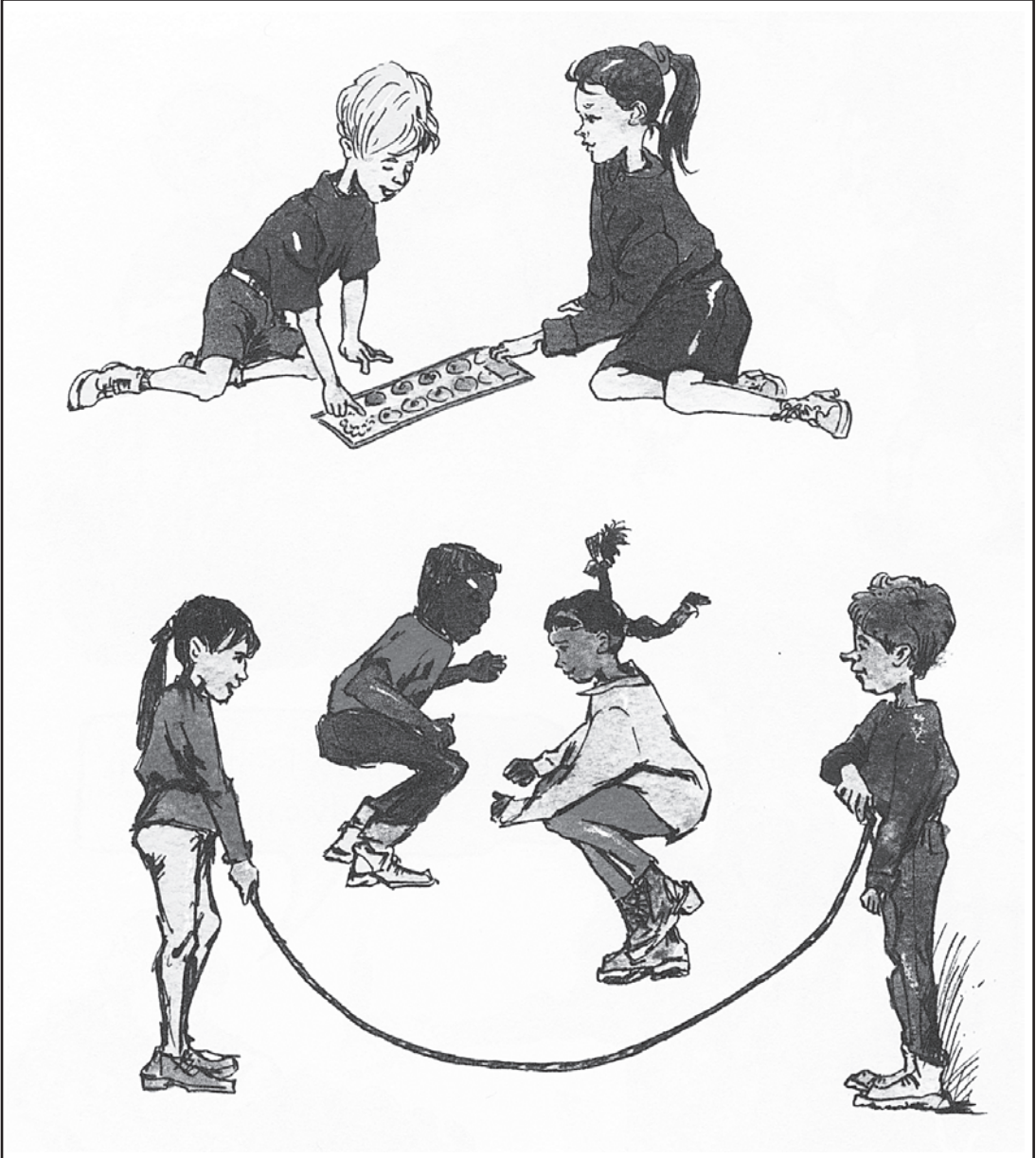
- भीसं न्ह्याइपुका यदि मेपिन्त मछिनिगु खःसा, हानी जुइगु खःसा व ज्या भीसं मयायेनु । सुं नं प्राणीयात घाः याना स्यायेगु भिंगु ज्या मखु । मेपिनिगु म्हय् व नुगल्य् घाः लाइगु छुं नं ज्या छुं हे मयायेनु ।
- खुइगु भिंगु ज्या मखु । सुइगुं सम्पत्ति खुयायंकल धाःसा वैगु नुगल्य् घाः जुइ, व दुःखी जुइ हाकनं खुयाकाःम्हसिनं नं सजाँय् फयेमाली ।
- न्हिलेगु, ख्याः यायेगु न्ह्याइपुसे च्वनी तर जुइमखुगु खँ ल्हाना, मखुगु खँ ल्हाना न्ह्याइपुकल धाःसा लिच्च बाँमलाये नं फु । मेपिनित मछिने नं फु । उकिं भीसं मखुगु खँ ल्हाना, जुहे मजूगु खँ ल्हाना मेपिन्त मछिका न्ह्याइपुकेगु ज्या मयायेनु ।

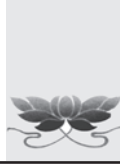

भिंगु ज्या यायेनु

- भीसं भी मांबौ गुरु गुरुमांपिन्त आदर यायेनु । इमित सम्मान यायेनु । भीसं वय्कः वसपोलपिनिपाखें न्ह्याबलें नं सल्लाह व सहयोग कयाच्चना । वसपोलपिनिगु आशीर्वादं हे भीगु जीवन सफल जूगु खः ।
- भीसं थवंथवय् ग्वाहालि यायेनु । ग्वाहालि याये सकसितं माः । थवंथवय् ग्वाहालि कालबिल यायेगु यात धाःसा भीपि जीवनय् निर्धक्क व सुखी जुइफइ ।

- पासापि भिपि दयेकेनु । भिम्ह पासां भीत भिम्ह मनू जुइत ग्वाहालि याइ ।
मभिपिपाखें तापाक्क च्वनेनु । बांला:गु ज्या याइम्ह मनू भम्ब:थें गुणी जुइ
धा:सा मभिम्ह मनू भुजिं थें खराब जुइ ।

'जितः म्हितिके मब्यसा जिं थ्व बल सुचुका तये, अले इमिसं गथे म्हिती स्वये'

नुगःयात यचुकेनु

- भीपि स्वार्थी मज्जीनु । न्ह्यागुली नं 'जि व जिगु' मधायेनु । स्वार्थी मनू नं 'जितः म्हितिके मब्यसा जिं थ्व बल सुचुका तये, अले इमिसं गथे म्हिती स्वये' धाइ । थुजाःगु बिचाः याइम्हेसिनं मेपिन्त ला हानी याहे याइ आखिरय् थःत समेत खराब जुइ । थ्व मनया खिति खः । खिति ला सकसिया निति नं खराब खःनि सा ।
- लोभी जुइगु नं मनयात फोहर यायेगु खः । लोभीम्ह मनुखं दुःख सिइ । लोभी मनू मेहनती जुइमखु । मेपिनिगु लोभ यानाः मखु थःके दुगु बियाः मेपिन्त ग्वाहालि याये सयेकेमाः । थुकथं याये फुसा मोल्हुइबलय् खिति चुइकेथे मन हलुका जुइ ।

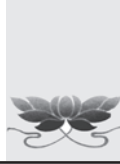

संघ

- ◆ संघ धयागु भिक्षुपि व भिक्षुणीपिनिगु संगठित समूह खः । भिक्षु-भिक्षुणीपिन्सं बुद्धया शिक्षा मनूयात भि व सुखी जुइकाबिइ धयागु खँय् विश्वास याइ अले थुगु शिक्षां फुक्कसिगु जीवन बाँलायेमाः सुखमय जुइमा धकाः कामना याइ ।
- ◆ न्ह्याम्हं मनू भिक्षु जुइफु । बुद्धया शिक्षा अनुसार नियमयात पालन यायेफुपि सुं नं पुरुष भिक्षु जुइफु । भिक्षुपिन्सं थःगु सँ खानातइ व चीवर (काषायवस्त्र) धारण यानातइ । भिक्षुपिन्सं पुनातैगु वस्त्रयात भीसं चीवर धाइ । भिक्षुपिनि दिनचर्याय् सुथ न्हापनं दनावइ, सुथेसिया जलपान धुंकाः बुद्धधर्मया अध्ययनय् लगय्जुइ, न्हिनय् गृहस्थीपिन्त बुद्धधर्मया खँ स्यनाबिइ अले सन्ध्याकाः इलय् ध्यान च्वनी । थुकथं भिक्षु भिक्षुणीपिन्सं थःगु शुभकर्म थःगु मन शुद्ध याइ ।

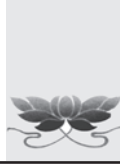

“बा आः ध्यानय् च्वना बिज्यानाच्वंगु
दु । ध्यानं न्हिच्छि ज्या याना त्यानुगु
शरीर व मन नं याउँसे च्वनी ।”

- ◆ भिक्षुणीपिन्सं नं थःगु सँ खाइ अले काषायवस्त्र (म्हासुगु रङ्गया चीवर) पुनातइ । थौकन्हे अनागारिकापिन्त गुरूमां धायेगु चलन दु । अनागारिकापिन्सं गुलाफी रङ्गया वस्त्र पुनातइ । अनागारिकापि शीलवती व शान्त ख्वाः जुइ ।
- ◆ चीवर पुनाः मतःपि गृहस्थ उपासिकापिन्सं नं बुद्धया उपदेशयात पालन याइ अथवा धर्म याइ । बुद्धया उपदेश अनुसारं ब्यवहार याइ अले संघयात आदर व गौरव तयेगु याइ । उपासिकापि मिलनसार, असल व शान्त जू ।

“यदि छ थःत मयोम्ह मनूलिसें तंचाल धाःसा
छं थःत थःम्हं हे दुःख बिइथें जुइ ।”

- ◆ मनू थः मयोम्हनापं मयो धकाः तंचायाच्चनी । अथे यानाः इमिसं थःत हे दुःख बियाच्चन । सुनानं ययेकूसां, मययेकूसां नं चिन्ता कयाच्चने म्वाः । तर समस्यात न्हिथं वया हे च्वनी । समस्या वइबलय् उपासक उपासिकापि भिक्षु भिक्षुणीपिन्थाय् वयाः आदरपूर्वक सल्लाह काःवयाच्चनी । उपासक उपासिकापिन्सं भिक्षु, श्रामणेर, अनागारिकापिन्त नयेगु चिजवस्तु व चीवरवस्त्र नं दान बियाच्चनी ।

अभ्यास - १

१. क्वय् च्वंगु वाक्य ठीक जू, कि मजू छुटय् यानादिसँ ।
बेठिक थें च्वंसा वाक्य सवे यानादिसँ ।

क) मन सफा यायेगु हे धर्म खः ।

ख) थः व थःगु समूहया पासापिन्त न्ह्याइपुल धाःसा मेपिन्त चोट परे जुइगु ज्या याःसां नं छुं पाइमखु ।

ग) ख्याः यायेबलय्, मेपिनिगु सामान मन्योसे कायेबलय् मेपिन्त थाकुइ धकाः होश तयेमाः ।

घ) सहयोगी जुइ फुसा सुखी जुइ ।

ङ) पासापिसं ल्हाःगु खँ न्ह्यागु माने यायेमाः ।

च) स्वार्थी व लोभी जुल धाःसा मनय् खिति थाइ ।

२. सामूहिक क्रियाकलाप

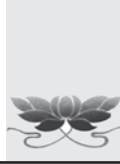
कक्षायात निगू पुचलय् (यदि संख्या अप्वः दुसा निगूसिबे अप्वः नं दयेकेफु) ब्वथला (विभाजित) दिसँ । छगू पुचलं भम्बः व मेगु पुचलं भुजिया स्वभाव टिपे यानादिसँ । थथे हे भिम्ह मनू व मभिम्ह मनूतय्गु स्वभाव नं टिपे यानादिसँ । भम्बः व भिम्ह मनूया स्वभाव बिचय् छु समानता दु ? भुजिं व मभिम्ह मनूया स्वभाव बिचय् छु समानता दु । क्वय् क्यनातःगु टेबुलय् थें च्वयादिसँ । थुकियात कक्षाय् न्ह्यब्वयादिसँ ।

भुजिया स्वभाव	मभिम्ह मनूया स्वभाव	भम्बःया स्वभाव	भिम्ह मनूया स्वभाव

३. याना स्वयेनु ।

पाठय् बियातःम्ह भिक्षुया दिनचर्या स्वयादिसं । छिसं नं थःम्ह न्हियान्हिथं यानावयाच्चनागु क्रियाकलापतय्गु तालिका तयार यानादिसँ । थः पासाःपि नाप छलफल यानादिसँ । पासाया छुं नं ज्या थःत यो कि ? थःगु छुं ज्याय् पासाया छुं सुभावा दु कि ? छलफल यानादिसँ ।

४. चिहाकयक लिसः बियादिसँ ।

- क) बुद्धया मूल उपदेशत छु छु खः ?
ख) धर्मयात पालन याःसा छु फाइदा दइ ?
ग) संघ छुयात धाइ ?
घ) मन यचुकेत छु छु याये फइ ? थःत लगे जूगु छुं स्वंगू उपायत च्वयादिसँ ।

५. त्वय् च्वंगु विषय बांलाः कि बांमलाः छुटय् यानाः तालिकाय् च्वयादिसँ ।

ल्वापु थयेगु, स्यायेगु, मेपिन्त ग्वाहालि यायेगु, मखुगु खँ ल्हायेगु, इनेगु (बाँडनु),
पासा दयेकेगु, स्वार्थी जुयेगु, मेपिन्त सहयोग यायेगु, शान्तपूर्वक च्वनेगु, लोभी
जुयेगु, गुरुपिन्त आदर तयेगु, खुया कायेगु, इमान्दार जुयेगु, जनावरतय्त माया
यायेगु ।

बांलाःगु ज्या	बांमलाःगु ज्या

६. थःगु मनय् वःगु अनुसार त्वय् च्वंगु वाक्य पूरा यानाःदिसँ ।

- क) भीसं मेपिन्त सहयोग यायेमाः छायाःसा ..... ।
ख) मां बौपिन्त आदर यायेमाः छायाःसा ..... ।
ग) ..... व ..... मनया मयल खः ।
घ) सँ खानाः व चीवर पुनातःपि मिजंपित ..... धाइ धाःसा मिसापिन्त .....
वा ..... धाइ ।
ङ) चीवर पुनामतःपि छेय् हे च्वनाः बुद्धया उपदेशयात पालन याइपि मनुतय्त
..... व ..... धाइ ।

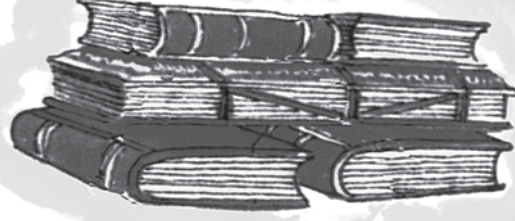
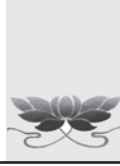

त्रिरत्न

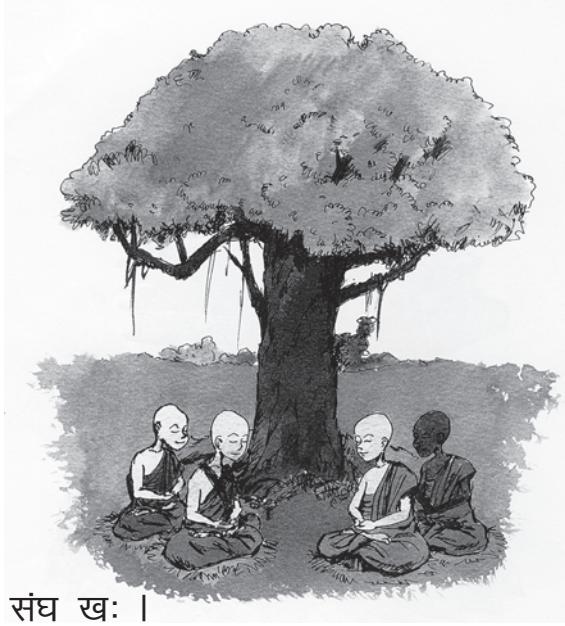
- बुद्ध, धर्म व संघ थुपि शब्दयात छगू शब्दं 'त्रिरत्न' धाइ । थुपि स्वंगू धात्थे हे महत्त्वपूर्ण रत्नत खः । भीसं बुद्धयात आदर व गौरव तयाच्चनागु दु, धर्मया अध्ययन यानाःच्चना अथे हे भिक्षु व भिक्षु संघं ब्यूगु उपदेशया पालना यानाच्चनागु दु । अथे धैगु संघयागु उपदेश अनुसारं जुयाच्चना ।

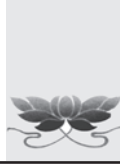
- न्हापांगु रत्न धैगु भगवान बुद्ध खः । वस्पोल बुद्ध-धर्मया प्रतिपादक वा संस्थापक खः । वस्पोलं ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात, सत्ययात सीकाबिज्यात । वस्पोल प्रज्ञा (विशुद्ध ज्ञान) या प्रतीक खः । वस्पोलं ज्ञान व मैत्री सुखमय जीवन दैगु खँ स्यनाबिज्यात ।

- निगूगु रत्न धर्म खः ।
धर्म बुद्धया शिक्षा खः ।
भीसं धर्मयात पालना याये ।
धर्म भीत खुसी व प्रसन्न जुइगु सयेकाबिइ ।

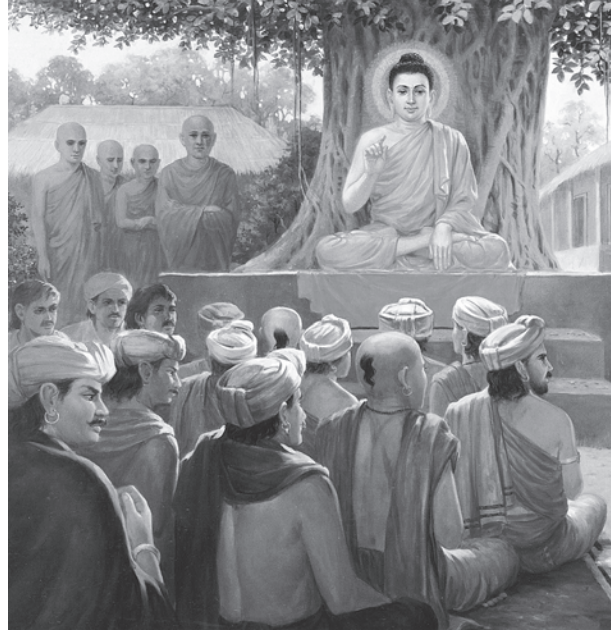
- स्वंगूगु रत्न संघ खः ।
संघ भिक्षु व भिक्षुणीपिनिगु पुचः खः ।
संघ शुद्धताया प्रतीक खः ।
संघं भीत भिगु लँपु क्यनाबिइ ।

शील, परिचय व परिभाषा

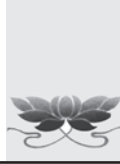
पञ्चशील धु खः ?

भीगु शरीर, वचन व मनं मेपिन्त लाःवनीगु बांमलाःगु परिणामत मजुइकेत भीसं पालन यायेमाःगु नियम धैगु शील खः । पञ्चशील न्यागू नियमत खः ।

पञ्चशील थुकथं दु -

- जिं प्राणी हिसा मयायेगु शीलयात पालन याये ।
- जिं खुया मकायेगु शीलयात पालन याये ।
- जिं व्यभिचार मयायेगु शीलयात पालन याये ।
- जिं मखुगु खँ मल्हायेगु शीलयात पालन याये ।
- जिं थ्वँ अय्लाः सेवन मयायेगु शीलयात पालन याये ।

पञ्चशील विधि :

ओकास द्वारत्तयेन कतं सब्बं अपराधं खमथ मे भन्ते ।
दुतियम्पि ओकास द्वारत्तयेन कतं सब्बं अपराधं खमथ मे भन्ते ।
ततियम्पि ओकास द्वारत्तयेन कतं सब्बं अपराधं खमथ मे भन्ते ।

अहं भन्ते, तिसरणेन सह पञ्चशीलं धम्मं याचामि,
अनुग्गहं कत्वा सीलं देथ मे भन्ते ।
दुतियम्पि अहं भन्ते, तिसरणेन सह पञ्चशीलं धम्मं
याचामि, अनुग्गहं कत्वा सीलं देथ मे भन्ते ।
ततियम्पि अहं भन्ते, तिसरणेन सह पञ्चशीलं धम्मं
याचामि, अनुग्गहं कत्वा सीलं देथ मे भन्ते ।

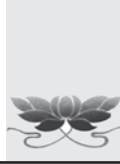
नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

थुक्किया अर्थ :

वस्पोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धयात नमस्कार ।

बुद्धं सरणं गच्छामि ।
धम्मं सरणं गच्छामि ।
संघं सरणं गच्छामि ।
दुतियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि ।
दुतियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि ।
दुतियम्पि संघं सरणं गच्छामि ।
ततियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि ।
ततियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि ।
ततियम्पि संघं सरणं गच्छामि ।

पाणातिपाता वेरमणि सिक्खापदं समादियामि ।
अदिन्नादाना वेरमणि सिक्खापदं समादियामि ।
कामेसु मिच्छाचारा वेरमणि सिक्खापदं समादियामि ।
मुसावादा वेरमणि सिक्खापदं समादियामि ।
सुरामेरय मज्जपमादद्धाना वेरमणि सिक्खापदं समादियामि ।

(सत्तीगु विहारय् भिक्षुसंघया न्ह्योने वा बुद्धमूर्तिया न्ह्योने च्वनाः प्रयोगात्मक रूपं प्रार्थना यानादिसँ ।)

शील पालन यानां धु जुइ ?

गुलि बांलाक शीलया पालन याइ उलि हे अप्वः भीगु शरीर, वचन व मन शुद्ध जुइ व भीत सुख व शान्ति प्राप्त जुइ ।
शील पालन याःमह व्यक्ति सुखी जुइ ।
शील पालन याःमह व्यक्तियात कतपिसं घृणा याये फइमखु ।
शीलयुक्त व्यक्ति हे पूर्णमह मनू खः ।
शील पालन याइमह व्यक्ति सकसियां प्रिय मित्र जुइ ।
बांलाःगु ज्याया आधार शील हे खः ।

शीलयात पालन मयाःसा धु जुइ ?

शील पालन मयाःमह निर्दयी व क्रूर जुइ
शील पालन मयाःमह अपराधी जूवनी ।
शील पालन मयाःमह सुयांनं यइमखु ।
शील पालन मयाःमह थः व मेपिन्त समेत समस्याया कारक जूवनेफु ।
शील पालन मयाःमह व्यक्ति धार्मिक जुइ फइमखु ।
शील पालन मयाःमहसित बांलाःपि मनूतय्सं ययेकीमखु ।

अभ्यास-१

१. खाली थासय जायेकादिसँ ।

- ◆ बुद्ध धर्म व संघयात _____ धाइ ।
- ◆ _____ ज्ञानया प्रतीक खः व धर्मया संस्थापक खः ।
- ◆ बुद्धया शिक्षायात हे _____ धाइ ।
- ◆ संघ धाःगु _____ व _____ या समूह खः व थ्व _____ या प्रतीक खः ।
- ◆ भ्नीगु _____ व _____ पाखे मेपिन्त जूवने फुगु मभिगु परिणाम मजुइकेत पालन यायेमाःगु नियमयात हे शील धाइ ।

२. जोडा मिलय यानादिसँ ।

बुद्ध	भिक्षु व भिक्षुणीपिनिगु समूह (पुचः)
धर्म	प्राणीहिसा मयायेगु
संघ	ज्ञानया प्रतिपादक
पञ्चशील मध्ये छगू बुद्ध, धर्म व संघया शरण	
त्रिशरण	बुद्धया शिक्षा

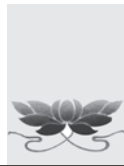
३. मिलय जू मजू छुटय यानाःदिसँ ।

- ◆ प्राणीपिन्त स्याये मजिउ तर न्ह्याइपुकेया लागि दुःख ब्यूसां नं ज्यू ।
- ◆ धर्मयात पालन याःसा सुखी जुइ ।
- ◆ पञ्चशीलय् च्यागू शीलत दइ ।
- ◆ शील बिनाया मनू अपूर्ण जुइ ।
- ◆ शील पालन मयाःसा समस्यात वयेफु ।

४. शील पालन याःसा छु फाइदा दइ, च्यादिसँ ?

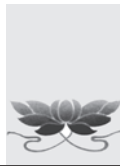
५. बुद्ध, धर्म व संघयात छाय् रत्न धाःगु खः ?

- बाँलाःगु ज्या यायेबलय् मनय् आनन्दया अनुभूति जुइ ।
- छिसँ यानादीगु छुं छगू बाँलाःगु ज्या गुगु यानाबलय् तसकं मन आनन्दित जूगु खः उकिया बारे थः सतीम्ह पासायात न्यंकादिसँ नापं पासाया खँ नं न्यनादिसँ । कक्षाया सकलें विद्यार्थीपि मिलयजुयाः सतीगु विहारय् भासँ । अन सुं भिक्षु वा गुरुमांयात नापलानाः शील प्रार्थना यानादिसँ ।

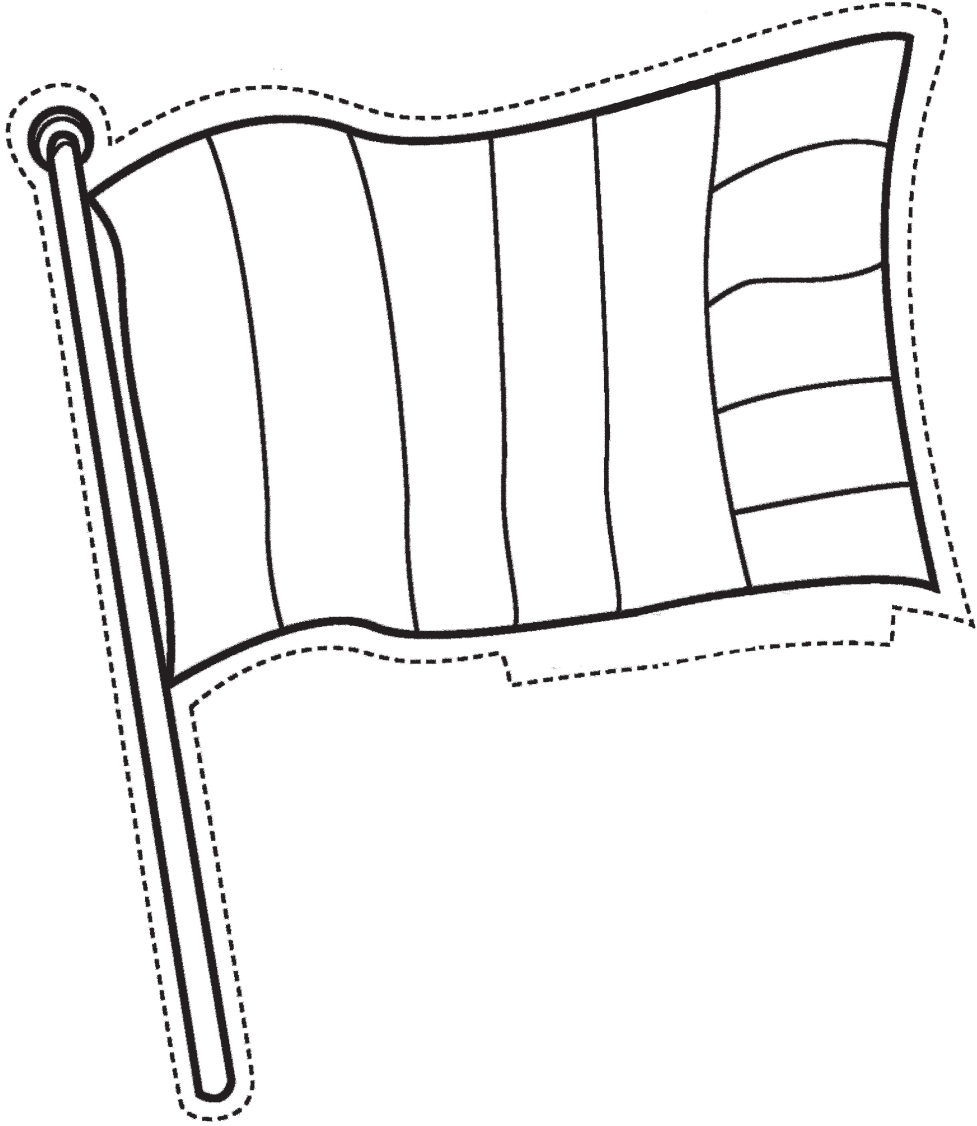

६. लवःगु रंग भरे यानादिसँ ।

६. लवःगु रंग भरे यानाःदिसँ ।

न्ह्याइपुगु बाखंत

बुद्धशिक्षाया छुं धार्मिक बाखंत थुइकेत थाकुसे च्वं । उकिं भगवान् बुद्धं धर्मया शिक्षा सकसिनं अःपुक कायेफयेमा धकाः बाखंत कनाबिज्यात । आः भीसं छुं बाखंत प्रस्तुत याये -

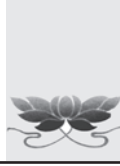
“ऐय्या ! जितः वाणं लात, आः जि सीगु जुल, जि न्ह्यात्थेयानांसां लिहाँ वना जि मचायात स्वःवनेमानी ।

मृगदावनया बाखं

यक्व समय न्ह्यःया खँ खः, छगू जंगलय् मृगत च्वनाच्वन । जङ्गलय् थी थी प्रकारया क्यातुसे च्वंगु घाँय् दु । उकिं अन मृगत आनन्दित जुयाः च्वनाच्वन ।

छन्हु थुगु देशया जुजु थः सिपाहीत ब्वनाः जङ्गलय् शिकार म्हितः वन । जुजुं छम्ह मृग मस्तं जुयाच्वंगु खनाः वाणं कयेकल । जुजुं तोतूगु वाण वनाः तप्यंक मृगयात लाःवन । वाणं कःम्ह मृग घाइते ला जुल व अनं बेतोडं ब्वाँय् वन । अनलिपा शिकारी जुजु व सिपाहीत नं मृगया ल्यू ल्यू वन ।

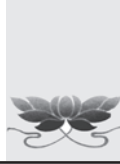

छुं ईतक्क लिनारंके धुंकाः जुजु व सिपाहीतयसं तापाक्कनिसें व घाइते मृगयात घाँसय् ग्वःतुलाच्चंगु खन । छम्ह मचाम्ह मृग उम्ह मृगया नापं दु । मृग

छखेपाखे वाणं घाःपाः जुयाः हि बाः वयाः भन्दै मूर्च्छा जुयाः ग्वारातुलाच्चन सा वहे इलय् वं थः नये पित्याःम्ह मचायात दुरु त्वंकाच्चन । छुं ई तक्क थः मचायात दुरु त्वंका च्वंच्वं मृगं प्राण त्वःतल ।

मचायात दुरु त्वंकु त्वंकुं घाइते जूम्ह मृगं प्राण त्वःतूगु खनाः जुजुया थःगु ज्याप्रति तसकं पश्चाताप जुल । वं मृगया मचायात बुयाः घय्पुल । उगु हे बखतय् वं थःगु धनुषयात काचकुचु जुइक त्वःथुल अले सकसितं तायेक तःसलं

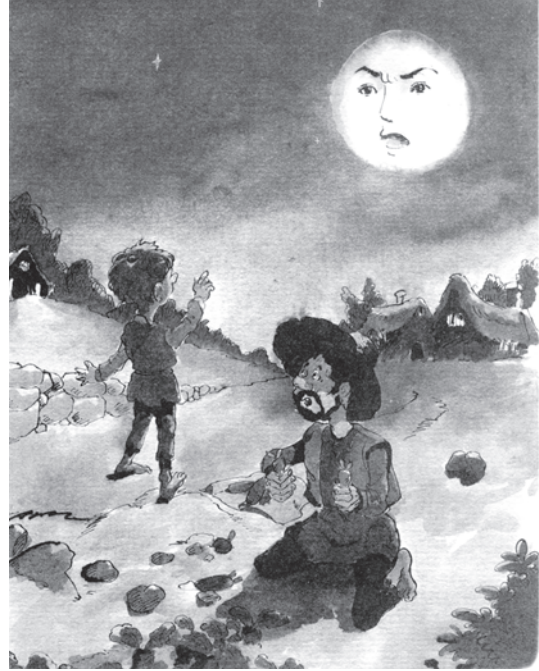

धाल, "आवंनिसें जिं शिकार म्हिते मखुत । अनं थःगु ज्याय् प्रायश्चित यायेत जिं थ्व मचायात थःम्हं ब्वलंके ।"

जुजुं थुबलय्निसें गुबलें हे शिकार म्हिमतल अले उगु जङ्गलया नां हे 'मृगदावन' तल ।

तिमिलां छन्त स्वयाच्चंगु दु :

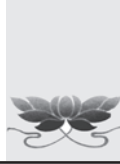
छगू देशय् छगू गरीब परिवार दु । इपिं गरीबीया कारणं बहनी घांलानाः हे घनीगु जुयाच्चन । इपिं गुबलें गुबलें जःलखःलपिनिगु बुँइ वनीगु अले तरकारी खुयाः हइगु जुयाच्चन । थ्वहे नयाः दि हनेगु यानाच्चन । थुजागु ज्या इमिसं बहनी बहनी याइगु जुयाच्चन ।

छकः परिवारया हामा जुयाच्चंम्ह बौम्ह थः चिधिकःम्ह काय्यात ब्वनाः छँनं पिहाँवन । चा बिते जुइधुंकल तर नं तिमिला खिउँसे मच्चं । बुँइ गाजर पिनातःगु जुयाच्चन । काय्यात तापाक्क थनाः बौम्हं धाल, - "बाबु, सुं वःगु खःसा संकेत बिइगु या थुलला ?" थुलि धयाः बौम्हं बुँइ वनाः गाजर लःवन । बौम्हं प्यपु, न्यापु गाजर छु थ्वयाहल चिधिकःम्ह काय्म्हं सचेत यानाः धाल, "बा, भीत सुनानं स्वयाच्चंगु दु ।"

ग्यानाः आत्तेचायाः बौम्हं उखेंथुखें स्वल अले सुं नं मखंगुलिं काय्म्हेसित चीसकं न्यन, "गो, गन ? सु वयाच्चन ?"

काय्म्हेसिनं आक्सय् पतिचां सुयाः धाल, "अन च्वय् स्वयादिसँ सा बा, चन्द्रमां भीत स्वयाच्चन ।"

काय्या खँ न्यनाः बौम्ह भस्केजुल व दुनेनिसे लज्जित नं जुल । वं
ल्हाःतय् ज्वनाःतःगु गाजर बुँइ हे तुं वांछ्वल, अले गुबले हे सुयागुं छुं नं खुया
मकायेगु प्रण यासे काय्यात बुयाः छँय् लिहाँवन ।

भगवान् बुद्ध व राहुल :

राहुल भगवान् बुद्धया याकः काय् खः । व श्रामणेर जूगु खः । संघय् व
दकले चिधिकःम्ह जुयाः सकसिनं वयात माया याः । राहुल थः नं तसकं
आज्ञाकारीम्ह खः ।

छन्हु भगवान् बुद्धं सःताः
राहुलयात थथे धयाबिज्यात –
“राहुल, तुति सिलेत जितः छगः
थलय् लः हयाबिउ ।”

राहुलं लः हयाः बुद्धयागु तुति
सिलाबिज्यात । अनं लिपा भगवान्
बुद्धं राहुलयाके प्रश्न न्यनाबिज्यात
– “राहुल, आः थ्व लः त्वने जिउला
लय् ?”

राहुलं तुरुन्त लिसः बिल – “अहं, थ्व ला फोहर लः खः, आः थ्व त्वने मज्यू ।”

अले भगवान् बुद्धं धयाबिज्यात— “खः, थ्व लः फोहर खः । उकिं थ्व लः सुनानं त्वनेगु याइमखु । अथे हे मखुगु खँ फोहर खः मखुगु खँ ल्हाइम्हेसित सुनानं ययेकी मखु ।

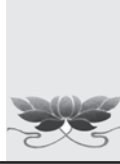
मिंम्ह मृगया कुशल अभिनय :

थ्व सिकारु मृगया बाखं खः । सिकारु मृगत मध्ये छम्ह मृग थःगु कक्षाय् गुबलें नं बाँमलाः मजू । व होशियारम्ह खः । वं गुस्त्रपिपाखें पाठ सयेकाकाये धुंकाः गुस्त्रपिनिप्रति कृतज्ञता प्रकट यायेगु याइ ।

छन्हु गथे गथे व शिकारीया जालय् तक्यन । वया मेपि पासापि छले जुयाः बिस्वुवन । इमिसं जालय् लाःम्ह मृगया मांयात वया काय् जालय् लाःगु खँ कन । थ्व खँ न्यनाः मांम्ह मृगया पीर जुल, वं विरह यात ।

गुरु मृगं जालय् फँसे जूम्ह (तक्यंम्ह) मृगया मांयात सम्भेयात, "छिं पीर कयादीम्वाः, धन्दा कायेमते । छि काय् न्ह्याथे यानाः नं जालं मुक्त जुयाः वइ ।"

धात्थे उगु इलय् जालय् लाःम्ह मृगं भतिचा हे आतय्मचाःसे गुकथं छुटे जुइ फइ धकाः उपाय मालाच्चन । वं गुस्त्रपिन्सं स्यनाब्यूगु फुकं शिक्षा लुमंकाच्चन । अन्त्यय् वं उपाय लुइकल । वं लाः वयेकाः म्ये पिकयाः सासः रोके यानाः थः सीगुथे यानाः जालय् ग्वःतुला च्वन ।

मृगया थुगु अवस्था खनाः शिकारी मृग सीधुंकूगु ठहरेयानाः वयात दायेकाः नये धकाः भुतुली जोरजाम यानाः मृगयात जालं लिकाल । मौका चूलायेसाथं मृग

तिन्हुयाः अनं कुँइच जुयाः थःगु बासस्थानय् वन । काये सकुशल लिहाँ वःगुलिं
मांम्ह मृग तसकं लय्ताल । अनंलिपा व भलाकुशारी यायेत पासापि नापलाः वन ।

कां व खू

(मिखां मखंम्ह, व तुति खूम्ह) :

छम्ह काँ व मेम्ह खू छखा हे
छैय् च्चनावयाच्चंगु खः । व दिनय्
निम्हं छैय् हे दु । अचानक छै मि
नल । छै ह्वाना ह्वाना छोयाच्चन ।

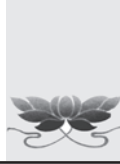
निम्हं आत्तेजुल । कांम्हं गन गुकथं मि च्यानाच्चन,
खनीगु खँ हे मदु । गुकथं बचे जुइगु मस्युगुलिं व
आत्तेजुल । अथे हे खूम्हं मि नःगु खनाच्चंगु ला दु
तर खनां जकं छु याये ? थः दने मफुगुलिं आँते
जुयाः हालाच्चन ।

थुकथं निम्हं "ग्वाहाली !" "ग्वाहाली !" धकाः

हालाच्चन । आखिरय् इपिं
निम्हेसिनं थवंथवय् ग्वाहालि
यायेगु क्वःछित । समय सितिं
मछोसे न्यासिवने फुम्ह तर
मिखां मखंम्ह, न्यासिवने मफुम्ह
अपाङ्गयात बुयाः यंकेगु व
न्यासिवने मफुम्ह तर फुक्कं
खंम्ह खूम्हं (अपाङ्गं) कांम्हेसित
बोलय् तयाः मिपाखें बचे जुइगु
लँ क्यनेगु ज्या क्वःछित ।

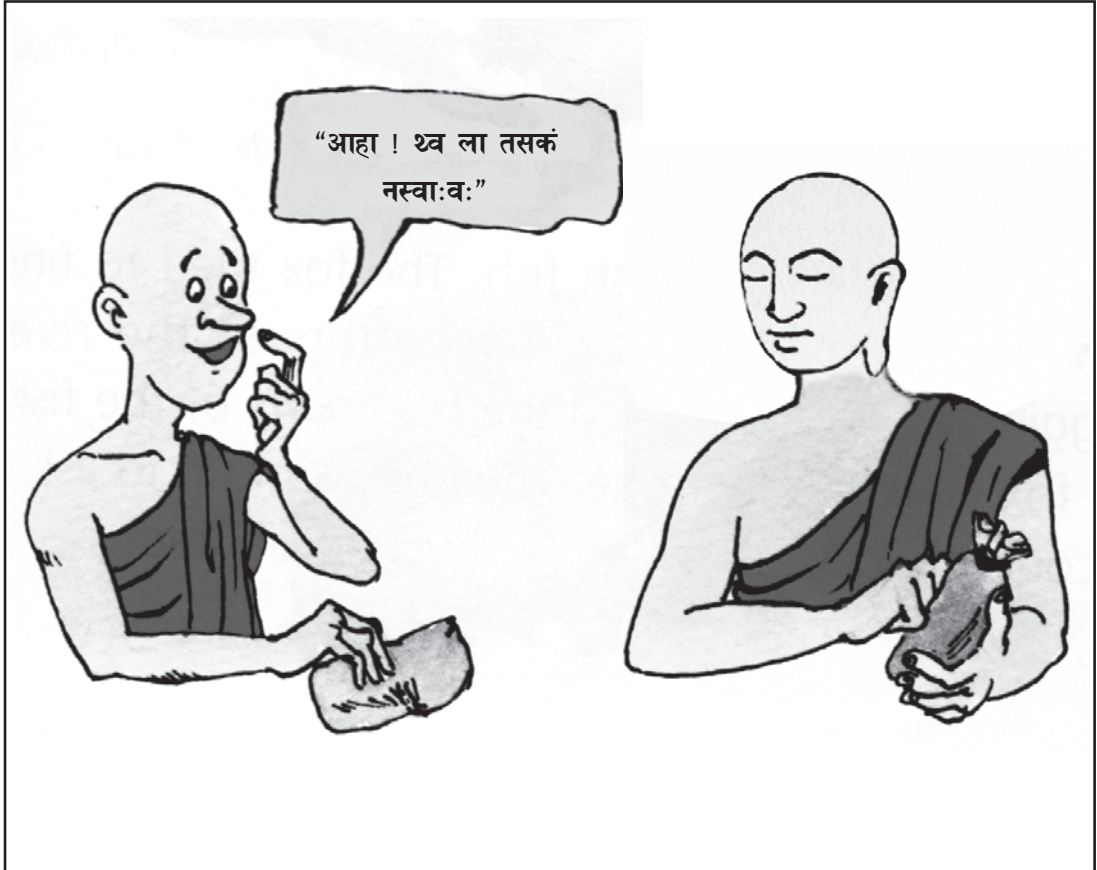
थुकथं निम्हेसिनं थःथःगु क्षमताकथं थःथवय् ग्वाहालि यायेगु भिं ज्यां यानाः
निम्हयस्यां थःथःगु ज्यान बचेयात ।

न्या लहिपि :

छन्दु गुरु व शिष्य शहर बजारय् चाःह्युवंगु जुयाच्चन । उगु बखतय् इपि
न्या बजार दुथाय् थ्यंगु खः ।

गुरुम्हं धाल - "का, न्या पानातःगु व खिपतय् छकः थियाः नँतुना स्वसा ।"
शिष्यम्हं गुरुया आदेशानुसार खिपः थियाः नँतुना स्वयाः धाल - "ओहो ! थ्व
ला तसकं नवः खनीसा ।"

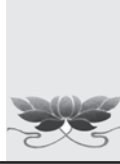

अनं लिपा गुरूहं धाल - "अथे हे खः गजागु संगत अजागु फल ! बाँमलाःपि पासापिनिगु संगतय् लात धाःसा थः नं बाँमलाःमह हे जुइ ।"

मेगु दिनय् इपि मसला मिइगु पसः दुथाय् वन । पसलय् स्वयाः गुरूहं न्यन - "थौं थ्व पसलय् मिइत तयातःगु मसला कयाः नँतुना स्वसा ।" शिष्यमहं गुरूया आदेशानुसार न्यना धाल - "गुरू ! आः जिगु फुक्क पतिंचा नस्वानाच्चन ।"

अनंलि गुरूहं धाल, - "थथे हे खः, नस्वाःवःगु मसला थिइबलय् भीगु ल्हाः नहे स्वाइ । अथे हे बाँलाःपि पासापिनिगु संगत दत धाःसा भीपि नं बाँलाःपि हे जुइ । गजाःगु संगत अजाःगु फल ।"

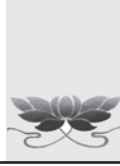

ध्वंचा व मेपि पासापि :

ध्वंचिया कलाःम्हं छन्दु थः भातयात धाल - "न्ह्याबलें थजागु थजागु जक छु नयेगु, न्याँया छुं परिकार नये दुसा ज्यू !"

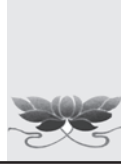
अनंलि ध्वंचा सतिक च्वंगु न्याँ दुगु पुखूपाखे वन । वं अन मेपि निम्ह ध्वंचात खन । इपि थःपिन्सं लानाम्ह तःधिकःम्ह न्याँ न्ह्योने तयाः भाग थलेगु खँय कचमच यानाच्चन । निम्हेसिनं थःत तःधिकःम्ह व बाँलाःगु भाग माः धकाः धयाच्चन । न्याँ मामां वयाच्चंम्ह ध्वंचां तीजक धाल - "छिकपिन्सं न्याँ भाग तयाच्चनादीगुथें च्वं, छाय् ? छु जुल ? निम्हेसित नं चित्त बुभ्के जुइक भाग तयेगु ज्या ला जिं यायेफु नि, जिं भाग तयाबिइ कि छु ?"

छम्हं मेम्हसित विश्वास याये मफुपि इमिसं तुरुन्त धाल - "ज्यू, ज्यू, जिपि थ्व हे खँय् घण्टौनिसें कचमच यानाच्चना, जिमिसं खँ मिलय् याये मफुत !

अनंलि व ध्वंचां धाल - "का, जिं भाग तयेबलय् छिकपि हालादी दइमखुनि, स्वयादिसँ न्है ।" थुलि धयाः ध्वंचां न्याँयात स्वंगू भाग तल अले छम्हेसित छ्यो व मेम्हसित न्हिपँ बियाः थःत दथुइ च्वंगु तःकूगु भाग कयाः व स्वया च्वंच्वं बेपत्ता जुल । निम्हं वाताहां च्वनाः दनाच्चन ।

पञ्चशीलया पःखाः शुनीम्ह गृहस्थ :

छुं सहरय् छम्ह गृहस्थ दु, वं पञ्चशीलयात पालन यायेगु यानाच्चंगु खः । न्हापा वं पञ्चशीलबारे बरोबर थुकथं धायेगु यानाच्चन, "पञ्चशील धयागु तसकं महत्त्वपूर्ण खः, थुकियात क्वात्तुक पालन यायेमाः ।"

ई बिते जुयावंलिसे वयागु विचारय् नं हिलासू वःगु लक्षण खनेदया वल । थथे धैगु पञ्चशीलयात पालना याये न्हयो वयाके दुगु बानी बेहोरां वयात हानं प्रभाव लात । थ्वया लिच्चःकथं वया पञ्चशीलय् च्वनेत थाकुसे च्वनावल । उकिं वं बिचाः यात "पञ्चशीलया न्यागूं शील नं उलि हे पालन यायेमाः धैगु छु दु व थुपि शील मध्ये न्यागूगु अर्थात् कायेयःगु लागू पदार्थया सेवन मयायेगु शील मेगु स्वयां उलि महत्त्वपूर्ण मजूथे च्वं ।" थ्व खँ मनय् लुयावयेसाथं वया मनय् भतीचा अय्लाः त्वनां सुया छु स्यनीले धैगु मती वल । थथे छु धाल वं बजारय् वनाः भतीचा अय्लाः न्यानाहल अले भचा भचा त्वनेगु यानाहल । कायेयःगु वस्तु न्हापां भचा भचा यानाः त्वनेगु यात । लिपा बुलुहुं यक्व यक्व त्वनेगु यायां अय्लाःया लतय् लानाः अय्लाःगुलु हे जुल, धेधेचुइक कायेकाः जुइम्ह जुयावन ।

छगू शीलं छखेलाःम्ह वं अय्लाः त्वनाः मात्तय् जुयाच्चंगु इलय् जःलखःलया खा छम्ह थःगु छँय् दुहाँ वंगु खन । खा खनेवं हे वया मनय् व खायात लानाः अय्लायात मिले जूगु घासा दयेकेगु दत धकाः मनय् खँ ल्हात अले वहे इलय् वयात ज्वनाः थःगु इच्छा नं पूवकां त्वःतल । थुकथं वया प्राणी हिसा मयायेगु न्हापांगु शीलपाखे समेतं च्यूत जूवन । थुलि जक गन खः धकाः भचा लिपा तंम्ह खा मामां वयाच्चंम्ह खा थुवाः वयाथाय् थ्यंकः वल । वं न्यन, स्वयादिसँ, जिम्ह खा तन । लाःसा छिथाय् वयाच्चंला ?" वं तुरुन्त लिसः बिल, "छिगु खा जिथाय् छाया वइ ? जिके न्योवयेत जि छिकपिनि सु खः ? जि छंगु खा स्वैम्ह पाले खःला ? जिं सुं नं खा खि मखं, लिहाँ भासँ ।" थुकथं वं मखुगु लिसः बियाः वं प्यंगूगु शीलपाखे नं च्यूत जुल । छगूलिं मेगु यायां शीलच्यूत जूम्ह वं परस्त्रीनाप व्यभिचार यायेगुथे जाःगु कुकर्मय् समेत फँसे जूम्ह जुल । थुकथं व फुक्क शीलपाखे च्यूत जूम्ह जुल । व छँया अंगःया छपा अप्पा लिकायेबलय् मेगु अप्पा नं बिस्तारं कुतुं वइथे घवारारां दुनावःगु छँथे जुल ।

सुचुकुचु याइम्ह मिसा

सुचुकुचु ज्या याइम्ह मिसां थःगु ज्या मेहनतसाथं याइ । फोहर टिपय् यायेगु, इलेगु व वांछ्वयेगु ज्या यायेमाःगुलिं यानाः वयागु लँनय् फोहर लाइगु व अले नवयाच्चनीगु जुयाच्चन ।

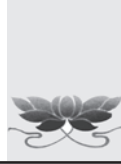
“ब्वाँय् नु ! ब्वाँय् नु ।
व तसकं नवः ।”

फोहरी जुयाः व नवःगु कारणं मनूत वयागु न्ह्योने वनीमखु अले वनापं खँ ल्हायेगु समेतं याइमखुगु जुयाच्चन । भगवान् बुद्धं धाःसा न्ह्योने च्वनाः वनाप खँ ल्हानाबिज्यात । थ्व खनाः मनूत अजूचाल ।

इमिसं बुद्धयाके न्यन, “छःपिन्सं जिमित फोहरी मजुइगु व सफा जुइगु उपदेश बियाबिज्यात तर छःपि थःहे फोहरी मिसानापं न्ह्योने च्वनाः वनापं खँ ल्हानाबिज्यात । अथे छाय् याना बिज्यानागु ?”

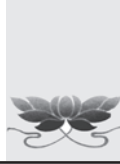

भगवान् बुद्धं इपि मनूतयत् सम्भे यानाबिज्यात - "खः, जिं फोहरी मजुइत व सफा जुइत सल्लाह बियाच्चना । मेगु खँ व मिसाया लँनय् फोहर लानाच्चंगु दु उकिं वयागु लं नवः, तर वया मन तसकं सफा जू । वया स्वभाव नरम जू अले

"गथे व मिसां लँय् च्वंगु फोहोर सफा याइ अथेहे छं छंगु नुगलय् च्वंगु फोहोर सफा या ।"

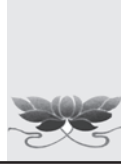
वं थःगु ज्या नुगलंसिं यानाच्चन । उकिं वयागु मनय् भतिचा नं धू मदु, तसकं सफा जू । सफा लं फियेवं तुं फोहरी मजुइगु मखु । वास्तवय् सुया मन बाँलाःगु खं जायाच्चनी वहे दकलय् सफाम्ह मनू खः ।

अभ्यास - १

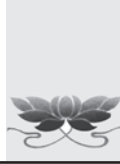
- क. क्वय् च्वंगु न्हयसःया लिसः च्वयादिसँ ।
१. वाणं घाइते जुइधुंकाः नं मृग बेतोडं छाय् बिस्सुं वंगु खः ?
  २. जुजुं छु बाँमलाःगु ज्या याःगु खः अले थुकिया प्रायश्चित वं गुकथं यात ?
  ३. गरीब परिवारया मुख्यम्ह मनुखं (हामां) छाय् खुइगु यात ? वं छु खुया काल ?
  ४. भगवान बुद्धं राहुलयात फोहर लःया तुलना यानाः छु सम्भे यानाबिज्यात ?
  ५. कुशल मृगया बाखंपाखें छिसं थःगु विद्यार्थी जीवनय् उपयोग जुइगु खँ छु सयेका दिया ?
  ६. सहयोग यायेगु व मिलय् जुयाः ज्या याःसा न्हयागुं नं समस्या समाधान याये फु । आपत् जूगु बखतय् काँ व खूनं छम्हेसिनं मेम्हसित गुकथं ग्वाहालि यात ?
  ७. गजागु संगत उजागु फल । थुगु धापूयात थःम्हं ब्वनागु बाखंया आधारय् स्पष्ट यानादिसँ ।
  ८. थवंथवय् मिलय् जुइगु बानी मन्त धाःसा मेपिसं हे फाइदा उठे याइ धैगु खँयात थःम्हं ब्वनागु छुं छगू बाखंया आधारय् च्वयादिसँ ।
  ९. सफा-सुग्घर शरीरय् पिने व दुने निगू थासय् नं यायेमाः । थुपि निगू मध्ये गुगु यक्व महत्त्वपूर्ण खः ? छाय् ?
- ख. पाय्छि जूगु लिसलय् गोलाःगु चिं तयादिसँ ।
१. मृगदावनया अर्थ ..... मखु ।
मृगत म्हितीगु थाय्
मृगतय्त भय मदुगु थाय्
मृगत सिकार यायेगु थाय्
  २. गाजर खुया काःवंपि गरीब मनू व वया काय्यात सुनां स्वयाच्च्वंगु खः ?
सूर्द्धो तिमिला बुँया मालिक
  ३. न्याँ पानातःगु खिपः थिया स्वयाः शिष्ययात गजागु बास वल ?
मसलायागु बास वल
नवल
न्याँ दयेकूगु बास वल ।

४. न्याँ भाग थलेगु खँय् विवाद जूबलय् चलाखम्ह ध्वंचां थःत गुगु भाग यंकल ?
छ्यो, न्हिप्यं अले बिचय्यागु भाग
५. पञ्चशील स्यंकूम्ह मनुखं न्हापांगु छु शीलपाखें च्यूत जुल ?
हिसां यानाः
व्यभिचार यानाः
मादक पदार्थ सेवन यानाः
६. सफा-सुग्घर याइम्ह मिसाःयात मेपिसं मययेकूगु छायाःसा -
वं तसकं मिहेनत याइ
वयागु लँनय् फोहर लानाच्चंगु दु
वं सफा यायेगु ज्या याइ ।

ध्यानया म्हसिका

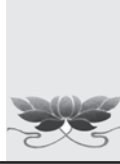

ध्यान धयागु छु खः ?

भगवान् बुद्धया उपदेशकथं ध्यान च्वनेगु धयागु थःगु मनयात शुद्ध तथा परिशुद्ध यायेगु ज्या खः । ध्यान च्वंसा मन नियन्त्रित जुइ व मनयात एकाग्र याइ । मनय् वइगु लोभ, क्रोध, घृणा, ईर्ष्या थेंजाःगु थीथी प्रकारया विकारतय्त हटे यानाः शुद्ध यायेगु विधि हे ध्यान खः ।

ध्यान गथे च्वनेगु ?

ध्यान च्वनीगु थाय् शान्त जुइमाः । ध्यान च्वनेबलय् थःत गथे अःपु अथे मूलपति थ्यानाः च्वनेमाः । जँ अर्थात् दुगःक्वँय् तप्यंक तयाः मिखा तिसिनाः फयेतुइमाः । अनलि दुहां वःगु व पिहांवंगु अर्थात् स्वासप्रस्वास क्रियाय् ध्यान बिइमाः । छिनछिनय् ध्यानय् च्वनीम्ह मनूया मन मे-मेथाय् लाःवनेफु अथे जुल धाःसा हानं हानं स्वासप्रश्वास क्रियाय् हे ध्यान केन्द्रित यायेमाः । थुकथं बराबर प्रयास यात धाःसा स्वासप्रश्वास क्रियाय् एकाग्र जुयावइ । ध्यान यायेगु थुजाःगु ज्यां ध्यानय् च्वनीम्ह मनूया मनयात निर्मल, पवित्र व शुद्ध जुइकाबिइ ।

ध्याय् ध्यान च्वनेमाःगु खः ?

मनूया मन हे मुख्य खः । मनुखं भिगु वा मभिगु न्ह्यागु ज्या याःसां दकलय् न्हापालाक्क व ज्या मनं नि शुरु याइ । उकिं मनयात शुद्ध तथा परिशुद्ध यायेगु ज्या तसकं मज्जिमगाःगु खः । थ्व ज्या ध्यान च्वंसा जक सम्भव जू । ध्यानय् च्वंसा लुमंकेगु शक्ति नं बल्लाना वइ । ध्यानं भीपि विद्यार्थीपिन्त थःगु ब्वनेगु लिसें मेमेगु नं ज्याय् एकाग्र यायेत ग्वाहालि याइ । ध्यान च्वन धाःसा भीगु फुक्क ज्या ब्यवस्थित, प्रभावकारी जुयावइ व भीपि सफल जुइ ।

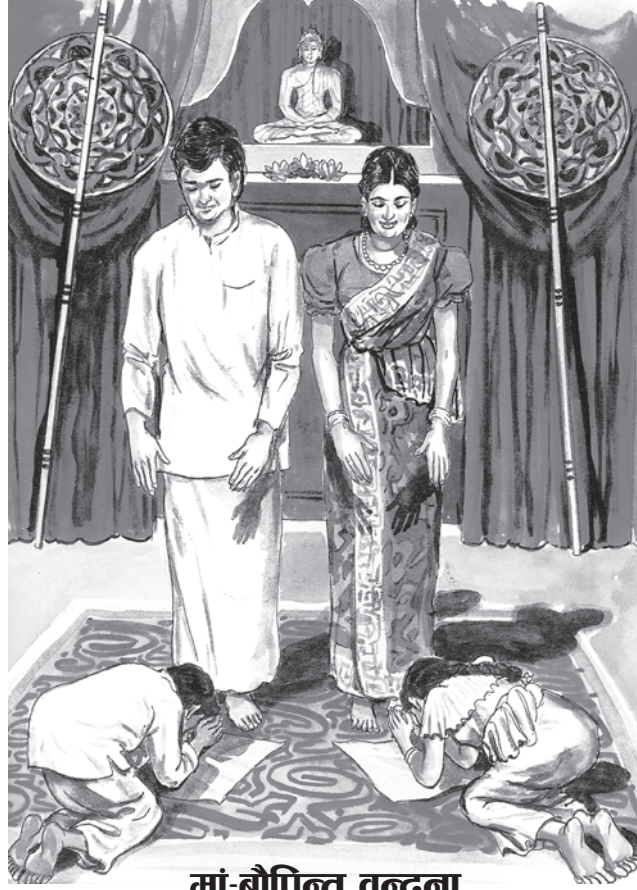
अभ्यास - १

१. परियत्ति कक्षा शुरु जुइधुंकाः फुक्कसित सामूहिक रूपं म्होतिं ५ मिनेट ध्यान तयादिसँ । विद्यार्थीपिन्त न्हियान्हिथं ध्यान च्वनेत हःपाः बियादिसँ ।

वन्दना

मां-बौपिन्त वन्दना

मां-बौपिन्त जिमिसं सदां वन्दना याये ।

मां-बौपिन्त जिमिसं सदां वन्दना याये ।

मां-बौपिनि खँ जिमिसं सदां मानेयाये ।

मां-बौपिनि खँ जिमिसं सदां मानेयाये ।

मां-बौपिन्त जिमिसं सदां सेवा याये ।

मां-बौपिन्त जिमिसं सदां सेवा याये ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया संक्षिप्त इतिहास

भौगु देशय बुद्ध-धर्म सम्बन्धी अध्ययन व अध्यापन यायेगु ज्या अत्यन्त आवश्यक जूगुलिं थुकियात अनुकूल समय व परिस्थितियात स्वयाः त्रिशूली सुगत बौद्ध मण्डलया सचिव धर्मरत्न शाक्ययागु सुभावा अनुसारं श्रद्धेय भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर त्रिशूली सुगतपुर विहारे बिज्याबल्य वि.सं. २०१९ स बुद्ध-धर्मया अध्ययन व अध्यापनया ज्या सुभारम्भ यानाबिज्यात । गुगु परीक्षा क्रमय १ कक्षानिसं ५ कक्षातक्क परीक्षार्थीपि उत्तीर्ण नं जुल । अनलिपा भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर व धर्मरत्न शाक्य त्रिशूलीपिन्सं "अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ"य प्रस्ताव पेश यानाबिज्याःगुकथं ५ बैशाख २०२० (नवौ) गुक्वःगु बैठकं परिवर्तित व परिवर्द्धित यानाः उगु शिक्षाकार्य देयन्त्यंक संचालन यायेगु यानाः स्वीकार यासे थुगु शिक्षाया अध्ययन अध्यापनया क्रमयात "नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा" नामाकरण यायेगु निर्णय जुल । थुगु बैठकया निर्णय कथं थुगु शुभकार्यया शुभारम्भ "अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ"या अध्यक्ष पूज्य प्रज्ञानन्द महास्थविरया ६४ औं जन्मदिनय उद्घाटन जुल ।

"अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ" या निर्णय अनुसार बु.सं. २५०७ यागु बुद्धजयन्तीया शुभदिनय परीक्षा केन्द्र निर्णय जूगु थासय नेपाल देयन्त्यंक पाय्छि टिक ८:४५ बजे सुथय "नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा" या अध्ययन व अध्यापनया कार्य प्रारम्भ जुल । थ्व सन्देश रेडियो नेपालं नं उगु इलय प्रसारण यात ।

ने.सं. १००८, दिल्लीगा ११ (वि.सं. २०२०, असार १८ गते) या दिनय अ.ने.भि.महासंघया बैठकयागु निर्णय कथं बौद्ध परियत्ति शिक्षाया न्हापांगु परीक्षाय कक्षा १ निसं कक्षा ५ तककया व्यवस्था यायेगु फुकक कार्यभार श्रामणेर सुदर्शनयात लःल्हात । अथे हे महासंघया मैत्री विभिन्न परीक्षा केन्द्रय परीक्षा नियन्त्रकपि नियुक्त यात । न्हापांगु परीक्षा वि.सं. २०२० आश्विन २८ गते (अक्टोवर १४, १९६३) निसं जुल । न्हापांगुनिसं छैठौं परीक्षाय आशातीत सफलता व बुद्ध-धर्मया अध्ययन-अध्यापनया उत्साहवर्द्धक वातावरणय फलस्वरूप अ.ने.भि. महासंघपाखें २३ फागुन २०२० बैठकय सातौं परीक्षयात उपाधि परीक्षा यायेगु निर्णय यात । शुद्ध सद्धम्म पालकतक्क अध्यापन याइगु ने.बौ.प. शिक्षाय उगु तह उत्तीर्ण याःपि विद्यार्थी नं दये धुंकाः अफ उच्चशिक्षा बिइत सद्धम्मपालक उत्तीर्ण धर्मरत्न शाक्य व अ. सुशीला प्रमुख फुकक विद्यार्थीपिनिगु आग्रहकथं परियत्ति सद्धम्म कोविदतक्कया पाठ्यक्रम तयार यासं उच्चशिक्षा प्रारम्भ जुल । अनं थुगु शिक्षायात परिस्थिति व वातावरण मिलय जूगुकथं इलय्बलय् विभिन्न प्रकारं परिवर्तन व परिवर्द्धन यायेगुनिसं विभिन्न नीति नियम निर्धारण यायेगु व समिति उपसमिति गठन यायेगुनिसं कयाः शिक्षण व्यवस्थापन सुदृढिकरण यानाः व्यवस्थित रूपं ज्याखँ यानाः यंकल । शुद्ध प्रारम्भिक प्रथमवर्षनिसं प्रवेश द्वितीयवर्षतक्क जक व्यवस्था दयाच्वंगु थुगु शिक्षा थौं वयाः अन्तिम उपाधि परीक्षया रूपय "परियत्ति सद्धम्म कोविद उपाधि परीक्षा" तक्क संचालन जुया वयाच्वंगु दु ।

सन्दर्भ सामग्री

परियत्ति शिक्षा भाग - १ (बु.सं. २५३४ निसं स्वीकृत पाठ्यपुस्तक, ने.बौ.प.शि.)

Buddhism Key Stage 1 (Published by Buddhist Education Foundation, UK)

Buddhism for young students (WAT Dhammaram Sunday School, USA)

बुद्ध जीवनी चित्रावली (विपस्सना विशोधन विन्यास, इगतपुरी, भारत)

Mahamangal Sutta, The Highest Blessing (Singapore Buddhist Meditation Centre)

Parents & Children, Key to Happiness (Singapore Buddhist Meditation Centre)